

DELTAKENDE TILNÆRMINGER MED ELDRE VOKSNE

PAAR-NET APNINGSREFERAT FRA KONFERANSEN 17. APRIL 2024 KRAKOW POLEN

Denne publikasjonen er basert på arbeid fra COST Action CA22167, støttet av COST (European Cooperation in Science and Technology).

COST (European Cooperation in Science and Technology) er et finansieringsbyrå for forsknings- og innovasjonsnettverk. Våre tiltak bidrar til å knytte sammen forskningsinitiativer over hele Europa og gjør det mulig for forskere å utvikle ideene sine ved å dele dem med kolleger. Dette fremmer forskningen, karrieren og innovasjonen

www.cost.eu

PAAR-Net er en EU-finansiert COST Action og står for CA22167: Deltakende tilnærminger med eldre voksne. PAAR-Net fokuserer på å finne nye måter å involvere eldre voksne i vitenskapelig forskning, politikktutforming og praksis. PAAR-Net har som mål å fremme inkluderende sosial innovasjon ved å utnytte kunnskapen og erfaringene til eldre voksne, særlig de som står i fare for å bli sosialt ekskludert, for å løse de komplekse utfordringene i aldrende samfunn. Nettverket samler akademikere og gamle og unge innovatører fra både Europa og resten av verden.

PAAR-Net tar til orde for deltakende tilnærminger, som legger vekt på samarbeid mellom eksperter med utdanning, vanligvis akademikere, og eksperter med erfaring, eldre voksne i alderen 65 år og oppover. PAAR-Net arbeider aktivt for å engasjere eldre som befinner seg i utkanten av samfunnet, inkludert personer med innvandrer-, flyktning- og minoritetsbakgrunn, samt personer med lavere sosioøkonomisk status, helseproblemer og tilgangsproblemer. De deltakende metodene søker å gå utover tradisjonelle forskningsmodeller ved å aktivt involvere eldre voksne i alle stadier av forskningsprosessen, fra identifisering av forskningsmål til formidling og verdsetting av forskningsresultater.

Behovet for endring

Det er betydelige mangler når det gjelder hvordan eldre voksne inkluderes i forskningsinnsatsen. Mange forskningsinitiativer har en tendens til å begrense eldre voksnes deltakelse i datainnsamlingen. Disse initiativene overser deres potensielle bidrag til å utforme forskningsspørsmål og tolke data og resultater. Dette bidrar til å opprettholde aldersstereotyper og utfordrer ikke aldersdiskriminering i tilstrekkelig grad. Dessuten utnytter man ikke den enorme kunnskapen eldre voksne besitter.

Selv om politikk og praksis forsøker å involvere eldre voksne i prosessene, er de langt fra å sikre meningsfull involvering, særlig for dem som står i fare for å bli sosialt ekskludert. I så måte er det behov for nye tilnærminger og metoder. Dessuten er det mangler i koblingen mellom forskning, politikk og praksis.

Hvorfor det er viktig

Ved å fremme deltakende tilnærminger har PAAR-Net som mål å skape mer inkluderende, rettferdige og bærekraftige samfunn. Ved å involvere eldre voksne i forskning, politikktutvikling og praksis sikrer man at løsningene er bedre tilpasset deres behov, erfaringer og ambisjoner. Dette fører ikke bare til mer effektive retningslinjer, men fremmer også sosial rettferdighet og likeverd for eldre voksne på tvers av ulike kontekster og jurisdiksjoner.

PAAR-Net er et fremtidsrettet initiativ som har som mål å styrke eldre voksne, utfordre aldersdiskriminering og drive frem positive endringer i aldrende samfunn. Gjennom samarbeid og innovasjon har PAAR-Net som mål å bane vei for en mer inkluderende fremtid for eldre voksne over hele verden.

Dette dokumentet samler utvalgt forskning som ble presentert på åpningskonferansen til PAAR-net, som ble avholdt i Kraków 16.04 - 17.04.2024. Vi takker alle deltakere og bidragsyttere for deres verdifulle innsikt og engasjement.

Vi håper disse bidragene gir verdifull innsikt og stimulerer til videre diskusjon og forskning på feltet vårt. Hold kontakten med PAAR-net for kommende arrangementer og muligheter for samarbeid. Besøk nettstedet vårt: paar-net.eu

Ansvarsfraskrivelse: Dette dokumentet er oversatt ved hjelp av DeepL. Selv om vi har tilstrebet nøyaktighet, kan noen nyanser ha gått tapt i oversettelsen. Hvis du oppdager feil eller uklare passasjer, er du velkommen til å kontakte oss på contact@paar-net.eu

Innhold:

Arbeidsgruppe 1	4
Charlotte Gruber, Østerrike	4
Heidi Kaspar, Bern University of Applied Sciences, Sveits	6
Bojana Matejic, Universitetet i Beograd, Serbia	8
Isabelle Tournier Univ Paul Valéry Montpellier 3, Frankrike	10
Arbeidsgruppe 2	13
Fifi Kvalsvik & Marianne Storm, Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger, Norge	13
Marion Scheider-Yilmaz, PACTE-laboratoriet, Universitetet i Grenoble Alpes, Frankrike	15
Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, The Family Centre Social Policy Research Unit, Lower Hutt, Wellington, New Zealand	17
Arbeidsgruppe 3	21
Leen Broeckx, LiCalab, Belgia	21
Sonay Caner-Yıldırım, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye	23
Cecilia Sik-Lanyi, Hungarian Research Network, Universitetet i Pannonia, Veszprem, Ungarn	25
Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Institutt for aldringsforskning. Medisinsk fakultet. Universitetet i Murcia. Murcia, Spania	29
Krzysztof Klincewicz, Senter for samfunnsansvarlige innovasjoner, Fakultet for ledelse, Universitetet i Warszawa, Polen	33
Arlind Reuter, PhD Lunds universitet, Sverige	35
Alexander Bajwa Kucharski, M.A. Institutt for arbeid og teknologi, Tyskland	38
Arbeidsgruppe 4	41
Sandra Staudacher, PhD, MA, Institut für Pflegewissenschaft, Basel, Sveits	41
John Andersen, Institutt for mennesker og teknologi. Roskilde Universitet, Danmark.	44

Arbeidsgruppe

WG 1

Health, Care & Support

Arbeidsgruppe 1 fokuserer på samproduksjon av kunnskap i forskning og praksis om deltakende tilnærminger med eldre voksne som bor i lokalsamfunnet og andre miljøer, med særlig fokus på trivsel, velvære og generell livskvalitet. Arbeidsgruppen har som mål å fremme et inkluderende perspektiv som fremhever livskompetansen og styrken til mennesker som er involvert i deltakende tilnærminger, snarere enn deres eventuelle helsetilstand og begrensninger som vårt primære fokus. Tereza Tereza Menšíková og Dianne Seddon leder denne gruppen og organiserte WG1-møtet i Kraków.

Følgende foredragsholdere holdt innlegg under denne sesjonen: Charlotte Gruber, Heidi Kaspar, Bojana Matejic og Isabelle Tournier.

Charlotte Gruber, Østerrike

Sosialt ekskluderte eldre voksne: Stemmer og erfaringer. Personlige registreringer og resultater som medskaper

Forskningsprogrammet Socially Excluded Older Adults: Voices and Experiences -SEVEN brukte en folkeforskningstilnærming for å få innsikt i erfaringene til eldre voksne som er berørt av sosial ekskludering. Myndighetenes tiltak og utviklede retningslinjer og tjenester bør være relevante og tilgjengelige for de ulike behovene til eldre voksne.

SEVEN implementerte en innovativ tilnærming med et rammeverk for å inkludere marginaliserte befolkningsgrupper i forskningsprosesser med flere interesser.

SEVEN hadde tre mål:

- Fange opp erfaringer, forventninger og behov hos sosialt ekskluderte eldre voksne
- Fremme og tilrettelegge for at sosialt ekskluderte eldre kan komme til orde, og dermed styrke dem og deres selvbestemmelse

-Utnytte erfaringer fra sosialt ekskluderte eldre til å utvikle anbefalinger for politikk og forskning

Jeg var en del av prosjektet som en eldre medskaper, og min intensjon var å bringe inn følgende perspektiver

-mitt eget perspektiv som en person som bor i en liten landsby på landsbygda, men som kommer fra en urban, akademisk bakgrunn uten mange relasjoner til landsbybefolkningen.

-bruke en venn som formidler som leder en seniorgruppe i en landsby med mer enn 250 medlemmer for å få et innblikk i synspunktene og innsiktene til eldre mennesker som aldri har forlatt sitt landlige og familiære miljø.

Forskningsspørsmålene mine var

-Hvilken type kommunikasjon med andre mennesker ønsker eldre mennesker på landsbygda i Østerrike?

-Hvor kan de møtes? -Hvor kan de møtes?

-Hva skal til for å forbedre deres sosiale liv?

-Hva er det som mangler? -Hva mangler?

-Hva er forskjellene mellom urbane og rurale omgivelser?

Min tilnærming for å besvare spørsmålene var å gjøre intervjuer, holde en gruppediskusjon og skrive en autoetnografi

Intervjuene ble organisert sammen med min venninne som megler, og vi gjorde følgende intervjuer:

-med et par (kvinnen har alvorlige helsemessige begrensninger)

-med en nesten blind kvinne som fortsatt bor alene

-med en kvinne som nylig har flyttet fra Wien til sin fødeby og inn i et omsorgsboligkvarter

Sammen med min venninne organiserte vi også en gruppediskusjon med seks kvinner mellom 70 og 82 år - mennene fant mange unnskyldninger for hvorfor de ikke kunne delta.

Hovedfunnene fra gruppediskusjonen:

-stor tilfredshet med å bo i et landlig område (påvirket av Covid19-nedstengningene)

-Økende digitalisering ekskluderer eldre mennesker, de er avhengige av unge familiemedlemmer

-Dårlig offentlig transport gjør også at man er avhengig av familiemedlemmer

-Butikker, banker og vertshus stenger i landsbyene

-betydningen av organiserte arrangementer

-å ha en møteplass uten obligatorisk forbruk

-å ha en motivert og engasjert styreleder som min venninne

I flere samtaler med venninnen min gikk det opp for meg hvor viktig hennes rolle som motivator og leder av fellesarrangementer er - hennes hovedbeklagelse var at de eldre er veldig villige til å delta i det hun arrangerer, men det er veldig få som ønsker å ta ansvar for aktiviteter selv. Det er veldig vanskelig å motivere eldre til å ta initiativ selv, men de setter stor pris på tilbud om fellesarrangementer.

Å være en del av programmet SEVEN som eldre medskaper var en stor personlig gevinst for meg:

-Intervjuene ga meg et innblikk i landsbyfolks tenkemåte og holdninger - gjorde meg mer takknemlig for de mulighetene jeg har hatt i livet mitt

-Jeg fikk en bedre forståelse av de ulike holdningene til eldre menn og kvinner i omgivelsene mine

-Skriver en autoetnografi om hva det betyr for meg å bli 70 år gammel

-Jeg lærte å sette pris på arbeidet til venninnen min, jeg innså hvor viktig det frivillige engasjementet hennes er for eldre mennesker, og hvor viktig det er å organisere arrangementer for dem

-Ved å være en del av gruppen av medskapere lærte jeg hvor viktig de faglige instruksjonene fra prosjektgruppen var, og hva det å være en del av denne gruppen betydde for oss alle - spesielt for dem som allerede var i institusjonell omsorg, følte jeg en personlig takknemlighet og følte meg bæret over at deres bidrag ble høyt anerkjent

Jeg kan bare anbefale å delta i slike programmer som eldre medskapere; det beriker personlige opplevelser og gir mer mening til livet etter at man har gått av med pensjon.

Heidi Kaspar, Bern University of Applied Sciences, Sveits

Utforske potensialet i omsorgsfulle fellesskap med eldre voksne. Fem lærdommer.

I dette bidraget presenteres fem erfaringer fra et samfunnsbasert, deltakende forskningsprosjekt for å forbedre hjemmesykepleien for eldre.

Problemstilling: På omsorgsområdet er de polikliniske tjenestene i Sveits ofte ikke i stand til å gi tilstrekkelig langtidspleie i hjemmet. Husholdningene må organisere og betale for omsorgstjenester privat, til tross for at de har helseforsikring. Dette skyldes at omsorgsarbeid,

i motsetning til pleie og omsorg, knapt er dekket. Dette gapet dekkes ofte av kvinner gjennom underbetalt eller ulønnet arbeid. Prosjektet "CareComLabs" undersøker i hvilken grad omsorgsfellesskap kan bidra til å forbedre langtidsomsorgen i hjemmet. Omsorgsfellesskap plasserer omsorgsarbeid i sentrum av samfunnet og gjør det til en felles oppgave for fagfolk, myndigheter og sivilsamfunn [1].

Forskningsdesign: Sammen med lokale Spitex-organisasjoner og andre aktører fra det politiske miljøet, sivilbefolkningen og frivillige organisasjoner har vi satt oss som mål å bygge omsorgsfellesskap på tre steder i regionene Bern og Zürich i Sveits. Disse lokalsamfunnene gjennomfører følgende tre trinn:

1. De undersøker og dokumenterer lokale støttebehov og eksisterende tjenester;
2. De utvikler og iverksetter tiltak og aktiviteter;
3. evaluere og forbedre dem.

Vi kombinerer innovative tilnærminger fra helsevesenet og teknologiutvikling: Caring Communities [2] og Living Labs [3]. I vår gjennomgående deltakende tilnærming tar vi utgangspunkt i Community-Based Participatory Research (CBPR) [4].

Prosjektet leverer to resultater:

- a) en innledende vurdering av omsorgsfellesskapenes potensial for å forbedre langtidspleien i hjemmet på en bærekraftig måte og
- b) innsikt i prosessen med å initiere, utvikle og etablere omsorgsfellesskap, både teoretisk og praktisk.

Med fokus på det sistnevnte utarbeider vi grunnleggende kunnskap samt funn og praktiske tips fra dette og andre prosjekter i form av en materialsamling. Hensikten er å støtte andre interesserte (lokalsamfunn, enkeltpersoner, foreninger) i arbeidet med å bygge omsorgsfulle lokalsamfunn. I løpet av prosjektperioden har de opprinnelig planlagte tre omsorgsfellesskapene allerede blitt til fem, så interessen for dette er til stede.

Denne prosjektbeskrivelsen er publisert på tysk og fransk (Kaspar et al. 2021), se tidsskriftet Primary and Hospital Care for de nevnte referansene.

Her presenteres fem lærdommer om deltakende forskning med lokalsamfunn som ennå ikke er dannet:

- Å finne allierte og bygge fellesskap krever at forskerne investerer tid, er til stede, er insisterende og tålmodige. Du må vise at du mener alvor med dette prosjektet og deres meningsfulle bidrag.
- Hvis du mener alvor med å delta, kan det planlagte forløpet bli helt annerledes. Utviklingen i de fire omsorgsfellesskapene vi satte i gang i fire kommuner, vitner om den

"lokale kraften". Vi brukte samme prosedyre i tre trinn, men initiativene utviklet seg forskjellig med hensyn til tempo, form og resultat i hver fase.

- Hvis prosjektplanen og finansøren tillater at du avviker fra opprinnelig planlagte forskningsdesign og fokusområder, har denne åpenheten et stort potensial for å skape eierskap hos prosjektpartnerne. Det innebærer også en risiko for å bli avvist, og at lokale partnere "eier prosjektet" og fortsetter uten akademikere involvert.

- Å være inkluderende og engasjere mennesker som hittil knapt eller ikke har blitt hørt, tar enda mye mer tid. I løpet av de 3,5 årene prosjektet varte, lyktes vi bare av og til, men ikke systematisk. Det ble også klart at inkludering av marginaliserte mennesker ikke var et felles mål. Mangfold og fellesskap er kjennetegn ved omsorgsfulle fellesskap, og det siste av disse paradoksale kjennetegnene er lettere å oppnå.

- Folk blir med i deltakerbasert forskning fordi det er noe som fanger oppmerksomheten deres, vekker håp og forventninger eller interesse. Det kan være selve temaet som tiltrekker seg, eller forskningen i seg selv. Vitenskapen kan fungere som et grenseobjekt som forener personer fra ulike perspektiver.

For mer informasjon om prosjektet og dets medlemmer, besøk nettstedet: Sorgendegemeinschaft.net

Referanse: Kaspar, Heidi, Katharina Pelzelmayer, Anita Schürch, Fabian Bumer, Tanja Ertl, Shkumbin Gashi, Claudia Müller, Timur Sereflioglu og Karin Von Holten. "Können sorgende Gemeinschaften die häusliche Langzeitversorgung verbessern?" *Primary and Hospital Care: Allgemeine Innere Medizin* 21(6): 188–90. <https://doi.org/10.4414/phc-d.2021.10401>.

Bojana Matejic, Universitetet i Beograd, Serbia

Utforskning av overgrep mot eldre: Erfaringer fra deltakende forskning i Serbia

Hovedproblemstilling/formål med forskningen: Den globale aldringen av befolkningen har bidratt til en bekymringsfull økning i antall overgrep mot eldre. Særlig eldre kvinner står overfor en større risiko for å bli utsatt for overgrep, men dette folkehelseproblemet blir ofte ignorert og er usynlig i mange samfunn. Ifølge de siste tilgjengelige dataene har 16 % av eldre kvinner i alderen 65-74 år i Serbia opplevd en eller annen form for vold etter at de fylte 65 år. Denne studien hadde som mål å vurdere de sosiale normene og kulturelle holdningene til eldre personer, å utforske hvilke holdninger og atferd som tolereres i samfunnet, men som representerer vold og overgrep, å utforske kjennetegnene ved og konsekvensene av kjønnsbasert vold mot eldre kvinner, samt i hvilken grad ulike institusjoner reagerer på dette problemet og hvordan de komplekse samfunnssystemene imøtekommer deres behov. Dette sammendraget tar sikte på å gi innsikt i metoden som er brukt, særlig den deltakende forskningstilnærmingen.

Metode: Prosjektet "Empowerment of Older Women: Prevention of Violence through Changing Social Norms in Serbia (EmPreV)", støttet av EU og Austrian Development Agency, besto av kvalitative og kvantitative forskningsfaser. I den kvalitative fasen av studien ble det brukt en deltakende forskningstilnærming. Ved å engasjere eldre frivillige fra Røde Kors' nettverk i forskningen fikk de førstehåndserfaring og innsikt i problemer med overgrep mot eldre i lokalsamfunnet. De ble involvert i planleggingen av fokusgruppene, rekrutteringen av deltakere, kontakten med romfolket, utformingen av den strukturerte guiden for fokusgruppediskusjonene og casestudien for å sette i gang diskusjonen, samt i diskusjonene og analysen etter fokusgruppene. Forskningen vår omfattet 157 respondenter som deltok i 17 fokusgrupper i fire regioner i Serbia, fra fire byer og to landsbyer. Fokusgruppene inkluderte kvinner fra tre alderskategorier.

Resultater: Den deltakende tilnærmingen ga det veldesignede forskningsrammeverket en ekstra kvalitet. Det er ingen tvil om at vi har hatt god hjelp av ikke-akademiske partnere i alle de praktiske fasene av forskningen, fra planleggingsfasen til rekruttering av deltakere og organisering av fokusgruppediskusjoner. Det kan være utfordrende å sette i gang diskusjoner om sensitive temaer som overgrep mot eldre, og derfor bidro en casestudie fra det virkelige liv, som ble forberedt i samspill med våre frivillige og presentert i begynnelsen av fokusgruppen, til engasjement og åpen dialog med deltakerne. Denne tilnærmingen oppmuntret til åpen dialog og empati, og ga et mer omfattende perspektiv på det komplekse problemet med overgrep mot eldre. Det å dele ekte erfaringer bidro til autentisitet i forskningen og sikret at diskusjonen gjenspeilte den virkeligheten som eldre voksne står overfor. En historie fra det virkelige liv fanget deltakernes oppmerksomhet, noe som bidro til mer engasjerende og interaktive fokusgruppediskusjoner som var fordelaktige for alle involverte parter, ga forskerne innsikt i et tema de studerte, og deltakerne fikk informasjon som de kunne bruke til noe.

Ved å delta i forskningen vår bidro våre ikke-akademiske partnere med ideer og initiativer for å etablere støttemekanismer i lokalsamfunnene, blant annet SOS-telefonlinjer og etablering av klubber og dagsentre for eldre. De foreslo å bruke sosialt ansvarlig medieinnhold og utdanningssystemer for å fremme positive familieverdier, fremme gode naboforhold, øke bevisstheten om solidaritet mellom generasjonene og ta opp problemet med overgrep mot eldre. De frivillige oppfordret også eldre kvinner til å delta aktivt i lokalsamfunnet gjennom engasjement i foreninger, organisasjoner, frivillig arbeid og andre former for engasjement.

Konklusjon: I det videre arbeidet med å bekjempe overgrep mot eldre kvinner er det viktig å informere eldre kvinner om ulike former for vold og risikofaktorer, tilby psykososial støtte, sørge for at fagpersoner får kontinuerlig opplæring om de spesifikke kjennetegnene ved overgrep mot eldre kvinner, og forbedre samordningen mellom relevante lokale aktører for å styrke systemets respons. Evidensbaserte retningslinjer er avgjørende, og deltakelse av frivillige i lokalsamfunnet som ikke-akademiske forskningspartnere er en praksis som kan støtte og oppgradere disse intensjonene.

Bibliografi:

1. Todorovic N, Vraceutic M, Babovic M, Stepanov B, Matejic B, Djikanovic B. On No Man's Land - Gender-based violence against older women (65+) in the Republic of Serbia. Beograd, Røde Kors i Serbia, 2021. Tilgjengelig på: redcross.org.rs/media/7139/na-nicijoj-zemljji-web-low-res.pdf
2. Todorovic N, Vraceutic M, Djikanovic B, Matejic B. Hyppighet og former for overgrep mot eldre i Serbia. *Temida* 2020, 23 (2) 203-227.
3. Cailin Crockett, Bonnie Brandl & Firoza Chic Dabby. Overlevende i marginene: usynliggjøringen av vold mot eldre kvinner. *Journal of Elder Abuse & Neglect* 2015. 27(4-5): 291-302.
4. WHO. Misbruk av eldre mennesker. Tilgjengelig på: <http://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/abuse-of-older-people>
5. FN-avdelingen for sosialpolitikk og utvikling, Department of Economic and Social Affairs. Forsømmelse, misbruk og vold mot eldre kvinner. Tilgjengelig på: <https://www.un.org/esa/socdev/documents/ageing/neglect-abuse-violence-older-women.pdf>
6. Urbaniak A, Wanka A. Deltakende tilnærminger i aldringsforskning - en oversikt. In: Urbaniak A, Wanka A (Red.). *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (s. 1-14). London, Routledge 2023.
7. Messelis E, Vanoutrive D. Elderly Abuse: the importance of a scientific and a participatory approach. *International Journal of Integrated Care* 2023, 23(S1):143.
8. Chang ES, Dong X. (2017). Samfunnets rolle og samfunnsbasert deltakende forskning om overgrep mot eldre. 10.1007/978-3-319-47504-2_26. In: Dong, X. *Elder Abuse: Forskning, praksis og politikk* 2017. 10.1007/978-3-319-47504-2.

Isabelle Tournier Univ Paul Valéry Montpellier 3, Frankrike

Samskaping med personer som lever med demens: innsikt fra IDoService-prosjektet om utfordringer og forventninger

Denne presentasjonen tok sikte på å adressere potensielle barrierer for deltakende forskning for personer som lever med demens, ved å dele innsikt fra det europeisk finansierte IDoService-prosjektet (2020-2022). Målet med IDoService-prosjektet var å utvikle en brukervennlig tjeneste for personer som lever med mild til moderat demens, slik at de kan realisere seg selv og bidra til samfunnet. Tanken var at tjenesten skulle gjøre det mulig for personer med demens å planlegge, komme i kontakt med og delta i skreddersydde tilbud. Målet var å redusere observasjonen av at personer med mild til moderat demens rapporterer

at de går glipp av muligheter til å delta aktivt i aktiviteter som er meningsfulle for dem (for eksempel fysiske, sosiale eller kulturelle aktiviteter), og at dette påvirker deres velvære og sosiale deltakelse (Ziebuhr et al., 2023). Forskersteamet fulgte en tjenstedesigntilnærming som tilsvarer en helhetlig, samskapende tilnærming for å forbedre kvaliteten på tjenestetilbudet (Stickdorn & Schneider, 2011). Prosjektet baserte seg på samdesign for å involvere relevante interessenter (personer som lever med demens, deres omsorgspartnere og ansatte i alders- og aktivitetsrelaterte organisasjoner i Greater Manchester, Storbritannia). Prosjektet ble organisert i tre påfølgende trinn som involverte en rekke relevante interessenter, nemlig personer med mild demens, omsorgspartnere, ansatte fra tjenesteleverandører, forskere og designere. Det første trinnet (trinn 1) besto av intervjuer og fokusgrupper for å finne ut mer om preferanser, barrierer og faktorer som legger til rette for deltakelse i meningsfulle aktiviteter mens man lever med demens. Det andre trinnet (trinn 2) var co-design-workshoper for å samarbeide med interessenter om å utforme potensielle verktøy knyttet til behovene som ble avdekket i trinn 1. Basert på innspillene fra workshopene utformet forskersteamet verktøysettet I Can Do Pathway som den nye tjenesten og resultatet av IDoService-prosjektet. Prototypen ble videreutviklet og testet i det siste trinnet (trinn 3), og den finnes gratis på www.idoservice.org

Når det gjelder barrierer og tilretteleggere for å involvere eksperter av erfaring under denne forskningen (dvs. personer som lever med demens og deres omsorgspersoner), har det vært relatert til Covid-19-pandemien som begynte bare noen måneder før prosjektet startet og førte til noen justeringer av det opprinnelig planlagte prosjektet. Den viktigste tilpasningen er at vi har gått fra personlige intervjuer og fokusgrupper til nettbasert gjennomføring. I utgangspunktet planla vi personlige fokusgrupper og intervjuer med personer med demens, deres omsorgspersoner og ansatte. På grunn av en nasjonal nedstengning og forbud mot fysiske møter i omtrent de ti første månedene av prosjektet, holdt vi alle fokusgruppene på nettet (Microsoft Teams) og de fleste intervjuene også på nettet. Kun fire intervjuer ble gjennomført ansikt til ansikt, og da kun med personer som lever med demens. Ettersom vi vurderte at det nettbaserte formatet for fokusgruppene ikke ville være egnet eller komfortabelt for personer med demens, bestemte vi oss til slutt for ikke å organisere fokusgrupper med dem. Den nasjonale nedstengningen og det begrensede tjenestetilbudet gjorde det også utfordrende å rekruttere erfaringseksperter, noe som førte til at vi måtte nedjustere forventningene våre til antall deltakere. Heldigvis klarte vi å rekruttere et tilstrekkelig antall personer med demens med støtte fra en lokal tjenesteleverandør, Age UK Salford, som var interessert i prosjektets potensielle resultater og hadde erfaring med deltakende forskning.

Utover begrensningene som skyldes Covid-19-konteksten, måtte det gjøres andre tilpasninger av forskningsmaterialet for å gjøre det tilgjengelig for personer som lever med demens, som kan ha flere funksjonsnedsettelse i tillegg til kognitive. Dette omfattet selve forskningsaktivitetene, men også etiske skjemaer, rekrutteringsbrosjyrer og leveranser. En stor utfordring var å gjøre dokumentene informative nok, men likevel lette å forstå, spesielt

for personer som aldri hadde deltatt i forskningsaktiviteter før. I tillegg til å bruke et enkelt språk og korte setninger, ble det lagt vekt på å bruke en stor nok skrifttype, sans-serif, med attraktive farger og tilstrekkelige kontraster mellom de ulike delene av dokumentet. Ettersom mobilitet kan være et problem for eldre voksne, spesielt for personer med demens som ofte ikke lenger kan kjøre bil eller ta offentlig transport, tilbød vi transport med en forskningspartner eller dekket drosjekostnader for å sikre at de kunne komme seg til forskningsstedet. Deltakerne ble også oppfordret til å ta med seg en pårørende hvis det kunne bidra til at de følte seg tryggere og mer komfortable.

Når det er mulig, anbefales det å legge forskningsaktiviteter til et sted som ekspertene kjenner av erfaring, slik at de føler seg mer komfortable og trygge. For eksempel ble IDoService-workshopene med personer med demens organisert av Age UK Salford og avholdt i forbindelse med deres demenskafeer annenhver måned, og deltakerne i denne studien var regelmessige deltakere på demenskafeen. Det kjente sosiale miljøet ga en støttende kontekst for å delta i samdesignaktivitetene og uttrykke sine synspunkter. Gruppen hadde allerede tidligere deltatt i forskningsprosjekter og var klar over samtykkeprosessen. Alle deltakerne på ble informert i forkant av arrangementet, slik at de selv kunne bestemme om de ønsket å delta eller ikke. Informasjon og samtykkeskjemaer ble sendt ut en uke i forveien, slik at de hadde tid til å lese gjennom dem, og samtykket ble (på nytt) bekreftet på selve dagen. Det ble holdt en lunsj før workshopen, slik at deltakerne og tilretteleggerne kunne bli uformelt kjent med hverandre før workshopen startet. Til slutt var det et svært viktig poeng som ble understreket av gruppene vi jobbet med, nemlig behovet for å sikre kontinuitet i kommunikasjonen og holde deltakerne informert om resultatene og den videre utviklingen for å sikre at de føler at deres innspill blir verdsatt. For å oppsummere kan vi si at det å gjøre deltakelsen i forskning morsom og meningsfull for deltakerne har en gunstig innvirkning på den umiddelbare kvaliteten på dataene som samles inn, på deltakernes trivsel og på viljen til å delta i fremtiden (Rodgers 2018; Zeilig et al. 2019).

Referanser

Niederer, K., Tournier, I., Orton, L., & Threlfall, S. (2023). Jeg kan gjøre: Co-Designing a Service with and for People with Dementia to Engage with Volunteering. *Social Sciences*, 12, 364. <http://dx.doi.org/10.3390/socsci12060364>

Rodgers, P. (2018). Co-design med personer som lever med demens. *CoDesign*, 14, 188-202

Stickdorn, M., & Schneider, J. (2011). Dette er tjenestedesigntenkning: Grunnleggende, verktøy, case. Wiley

Tournier, I., Orton, L., Dening, T., Ahmed, A., Holthoff-Detto, V., & Niederer, K. (2023). En undersøkelse av ønsker, behov, muligheter og utfordringer ved å få tilgang til meningsfulle aktiviteter for personer som lever med mild til moderat demens. *International journal of environmental research and public health*, 20, 5358. <https://doi.org/10.3390/ijerph20075358>

Zeilig, H., Tischler, V., van der Byl Williams, M., West, J., & Strohmaier, S. (2019). Samskaping, trivsel og handlekraft: En casestudieanalyse av en samskapende kunstgruppe for personer med demens. *Journal of aging studies*, 49, 16-24. <https://doi.org/10.1016/j.jager.2019.03.002>

Ziebuhr, B., Zanasi, M., Bueno Aguado, Y., Losada Durán, R., Dening, T., Tournier, I., Niedderer, K., et al. (2023). Å leve godt med demens: Å føle seg styrket gjennom interaksjon med sitt sosiale miljø. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(12), 6080. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph20126080>

Arbeidsgruppe 2

WG 2

Community and Place

Følgende foredragsholdere holdt innlegg under denne sesjonen: Anne Ramos og Ute Karl, Fifi Kvalsvik og Marianne Storm, Mário Rui André, Marion Scheider-Yilmaz og Charles Waldegrave.

Arbeidsgruppe 2 arbeider for å skape inkluderende lokalsamfunn der eldre med ulik bakgrunn føler seg verdsatt og støttet. WG2 fokuserer spesielt på å inkludere eldre migranter, flyktninger, urfolk og personer som møter barrierer når det gjelder tilgang til tjenester og infrastruktur som helsetjenester og transport. Ved å fremme inkludering og mangfold bidrar WG2 til å skape et samfunn der alle, uavhengig av bakgrunn, føler tilhørighet og støtte.

Marion Scheider-Yilmaz og Charles Waldegrave leder denne gruppen og organiserte WG2-møtet i Kraków.

Fifi Kvalsvik & Marianne Storm, Institutt for samfunnsmedisin, Det helsevitenskapelige fakultet, Universitetet i Stavanger, Norge

Å utforske veier fra ensomhet til inkludering: Et innblikk i depresjon, ensomhet og skrøpelighet hos hjemmeboende eldre

Bakgrunn: Forståelse av depresjon, ensomhet og skrøpelighet er avgjørende for å kunne identifisere støttetiltak som kan bidra til økt sosial inkludering og bedre livskvalitet hos eldre. Disse faktorene påvirker den enkeltes evne til å delta fullt ut i samfunnet. Depresjon og

ensomhet fører ofte til sosial tilbaketrekning og isolasjon, mens skrøpeligheit kan begrense de fysiske evnene og redusere det sosiale engasjementet ytterligere.

Målsetting: Å vurdere endringer i skrøpeligheitsnivåer blant hjemmeboende eldre i løpet av fem måneder og å undersøke funksjonelle endringer i depresjon og ensomhet fra en baseline før studien (t1) til en post-studieperiode (t2), og hvordan disse er relatert til skrøpeligheit. Ved baseline vurderer helsepersonell deltakerne for å finne ut hvilke typer støtte som er mest hensiktsmessig. Dette kan omfatte deltakelse i aktivitetssentre for eldre, gruppetreningstimer, gåklubber, strikkeklubber og sosiale måltider.

Forsknings spørsmål:

- Er det identifiserbare endringer i depresjon som kan observeres fra t1 til t2, og hvordan er disse endringene relatert til skrøpeligheit?
- Er det identifiserbare endringer i ensomhet som kan observeres fra t1 til t2, og hvordan henger disse endringene sammen med skrøpeligheit?

Metode: Denne pre-post-studien, som er registrert på ClinicalTrials.gov (NCT05837728), involverer tverrprofesjonelle team bestående av sykepleiere, fysioterapeuter og ergoterapeuter som gjennomfører helsebehovsvurderinger. Disse vurderingene ble gjennomført ved baseline og igjen etter fem måneder. Utvalget består av 40 hjemmeboende eldre i alderen 75 år eller eldre som har søkt om kommunale helse- og omsorgstjenester i Norge. Dataanalysen består av deskriptiv statistikk, enkle tester og presentasjon av plott og korrelasjonskoeffisienter.

Oversikt over foreløpige funn:

Depresjon og skrøpeligheit:

- Baseline (t1): identifiserte 13 deltakere med depresjon, 5 svært deprimerte og 8 deprimerte.
- Fem måneder senere (t2): Blant disse 13 var det bedring (7), uendret (5), forverring (1) og nye tilfeller (6).
- Skrøpeligheitsnivåer blant dem med bedret depresjon: bedret (2), forverret (3) og uendret (2). De resterende deltakerne opprettholdt stabile skrøpeligheitsnivåer gjennom hele studieperioden.

Ensomhet og skrøpeligheit:

- Baseline (t1): 2 deltakere ble identifisert som svært ensomme, og 6 var på grensen til å være ensomme. Merk: "Grensen til ensom" refererer til skårer på grensen mellom "ensom" og "ikke ensom".

- Fem måneder senere (t2): Ensomhetsnivået bedret seg hos alle de åtte deltakerne, men det var ett nytt tilfelle.
- Skrøpeligheidsnivåer blant disse deltakerne: forverret (3), uendret (5) og forbedret (1).

Nøkkelinnsikt:

- Depresjon og ensomhet: Det har vært merkbare forbedringer på begge områder, noe som understreker fordelene ved inkluderende, samfunnsbaserte sosiale aktiviteter og støttetjenester.
- Skrøpeligheit: Det blandede resultatet når det gjelder skrøpeligheidsnivåer, tyder på et komplekst samspill mellom psykisk helse og fysisk velvære.
- Fremveksten av nye tilfeller av depresjon og ensomhet understreker det kontinuerlige behovet for omfattende og kontinuerlig støtte.

Refleksjon: Forskningen vår har gitt oss innsikt i hvilke utfordringer eldre voksne møter når de engasjerer seg i lokalsamfunnet. Disse utfordringene kaster lys over de faktorene som hindrer eldre i å komme i kontakt med andre, og understreker behovet for videre forskning og målrettede løsninger. Vi støtter implementeringen av personlige omsorgsplaner som kan tilpasses og skreddersys spesielt for å møte individuelle behov, slik at alle eldre kan dra full nytte av tiltak som har som mål å forbedre deres inkludering i samfunnet. Selv om det i seg selv er verdifullt å organisere sosiale aktiviteter, er det like viktig å gi tilgang til omfattende helsetjenester. Til sammen bidrar disse tiltakene til å skape et mer inkluderende og støttende miljø for de eldre i samfunnet.

Marion Scheider-Yilmaz, PACTE-laboratoriet, Universitetet i Grenoble Alpes, Frankrike

Sosial inkludering av eldre voksne på et øyeblikk. Design citoyen: et deltakende forskningsprosjekt med eldre voksne

Bakgrunn: I Frankrike og andre land utvikles det for tiden et bredt spekter av deltakende tilnærminger og forskningsprosjekter som involverer eldre voksne. Selv om det har blitt et vanlig mål å inkludere eldre voksne i forskning og prosjekter som direkte angår dem, er det ofte ikke tilstrekkelig fokus på å involvere ulike grupper og profiler. Følgelig har deltakende tilnærminger en tendens til å involvere svært homogene grupper, noe som bidrar til å usynliggjøre andre grupper (f.eks. eldre innvandrere, eldre kvinner, eldre voksne med funksjonsnedsettelse).

Målsetting: Målet med dette forskningsprosjektet er å utvikle en deltakende metode som involverer ulike profiler av eldre voksne i lokale beslutningsprosesser. I første omgang testes prototypen av metoden på ett eksperimentelt sted (T1), og deretter skal den testes videre på

åtte andre steder i Frankrike av en gruppe forskere (T2). Metoden vil til slutt bli vurdert av de involverte forskerne ved hjelp av et felles vurderingsrammeverk og oversatt til en verktøykasse.

Forskningsspørsmål:

- Er det forskjell på resultatene av medvirkningsprosessen avhengig av hvilke grupper av eldre som er involvert?
- Fører utformingen av en metode rettet mot de mest ekskluderte gruppene av eldre til større inkludering i deltakende forskning og, til syvende og sist, i beslutningsprosessen?

Metode: Forskningsprosjektet innebærer utvikling og utprøving av en deltakende metode der deltakerne utformer og presenterer konkrete løsninger for sentrale lokale aktører og beslutningstakere. To grupper settes sammen: én med eldre som er sterkt involvert i sosiale og samfunnsmessige aktiviteter, og én med eldre som vanligvis er mindre eller ikke involvert i slike aktiviteter. Metoden benytter et sett med inkluderende verktøy for å hjelpe gruppene med å gjennomføre en lokal diagnose og utvikle løsninger på de identifiserte problemene. Metoden er deretter beskrevet i en verktøykasse og kopiert av ulike forskerteam over hele Frankrike.

Oversikt over foreløpige funn:

- Mangfoldig deltakelse fører til varierte resultater: Den foreløpige utprøvingen av den deltakende metoden tyder på at resultatene av den deltakende prosessen varierer betydelig avhengig av mangfoldet i de involverte gruppene av eldre voksne. Grupper med ulik bakgrunn og ulik grad av deltakelse i sosiale og samfunnsmessige aktiviteter bidrar med forskjellige perspektiver og løsninger, noe som understreker viktigheten av inkludering i deltakende forskning.
- Økt inkludering gjennom målrettede metoder: Metoden som er utviklet for å inkludere de mest ekskluderte gruppene av eldre voksne - som eldre innvandrere, eldre kvinner og eldre voksne med nedsatt funksjonsevne - viser en større grad av inkludering i både forskningsprosessen og beslutningsresultatene. Denne målrettede tilnærmingen bringer effektivt marginaliserte stemmer inn i lokale beslutningsprosesser.
- Effektiv bruk av inkluderende verktøy og tips: De inkluderende verktøyene som brukes i den deltakende metoden, har vist seg å være effektive når det gjelder å sette eldre voksne i stand til å gjennomføre lokale diagnoser og utvikle konkrete løsninger. Disse verktøyene legger til rette for engasjement og sikrer at alle deltakere, uavhengig av tidligere samfunnsengasjement, kan bidra på en meningsfull måte til prosjektet.
- Metodens skalerbarhet og replikerbarhet: Den vellykkede replikeringen av den deltakende metoden på flere steder i Frankrike tyder på at metoden er skalerbar og kan tilpasses til ulike kontekster. Det felles vurderingsrammeverket og verktøysettet som er

utviklet gjennom denne forskningen, gir en standardisert tilnærming som kan brukes av ulike forskerteam, noe som sikrer en konsekvent kryssanalyse av de lokale resultatene.

Refleksjon: Funnene i dette forskningsprosjektet understreker hvor viktig det er med mangfold og inkludering i deltakende tilnærminger som involverer eldre voksne. Ved å aktivt søke å inkludere en rekke ulike profiler blant eldre voksne, særlig de som ofte marginaliseres, beriker prosjektet ikke bare beslutningsprosessen med ulike perspektiver, men sørger også for at stemmene til dem som vanligvis ikke blir hørt, blir forsterket. De inkluderende verktøyene og metodene som ble brukt for å engasjere deltakere med ulik bakgrunn og ulik grad av samfunnsengasjement, viser at disse tilnærmingene har potensial til å bli tilpasset og skalert i ulike sammenhenger.

Bibliografi:

Vial, S., (2017), *Le design*, Presses Universitaires de France, <https://doi.org/10.3917/puf.vial.2017.01>

Viriot Durandal, J.P., Moulaert, T., Scheider-Yilmaz, M., (red.), (2024), *Ageing in communities and territories, Retraite et Société, Special English issue n°1*, CNAV, <https://doi.org/10.3917/rs1.hs1.0010>

Scheider-Yilmaz, M., Viriot Durandal, J-P., Fougeyrollas, P., (red.), (2023), *Citoyenneté et droits humains : réflexions croisées entre le handicap et le vieillissement [Citizenship and Human Rights: Cross Perspectives on Disability and Ageing]*, *Aequitas - Journal of human development, disability, and social change*, nr. 29, 140 s.

<https://www.erudit.org/fr/revues/aequitas/2023-v29-n2-aequitas08962/>

Scheider-Yilmaz, M., (2022), *Citoyenneté engagée et autonomie : le cas de la participation des personnes handicapées et des personnes âgées dans les Conseils Départementaux de la Citoyenneté et de l'Autonomie [Aktivt medborgerskap og autonomi: deltakelse av personer med nedsatt funksjonsevne og eldre voksne i Conseils Départementaux de la Citoyenneté et de l'Autonomie]*, doktorgradsavhandling, University of Lorraine, 392 <https://www.theses.fr/2022LORR0223>

Charles Waldegrave, Giang Nguyen, Monica Mercury, Catherine Love, Chris Cunningham, The Family Centre Social Policy Research Unit, Lower Hutt, Wellington, New Zealand

Deltakende tilnærminger med urfolkssamfunn for å forbedre politiske tiltak

Målsetting

Denne forskningen har som mål å fremskaffe samskapt kvalitativ og kvantitativ informasjon om kaumātua (Māori Elders i New Zealand) sin velferd og deltakelse for kulturelt tilpasset politikktutforming, miljøplanlegging og kulturelt responsive tjenester. Det spesifikke målet med presentasjonen var å skissere den delen av forskningen som ble utført for å utvikle autentiske sosioøkonomiske kaumātua-mål (og -skalaer) gjennom samskapingssamlinger som var utformet for å overvinne vestlig forutinntatthet, og som hadde et sentralt fokus på maoriernes verdier og oppfatninger av velvære. Studien er en del av en større studie med tittelen: Tai Kaumātuatanga Older Māori Wellbeing and Participation: Present and Future Focus, og er finansiert av Ageing Well National Science Challenge i New Zealand.

Formålet med å utvikle kulturelt baserte sosiale tiltak var at de nåværende indikatorskalaene som brukes for å skaffe bevis for politikktutforming og utvikling av tjenester, er vestlige og ikke gjenspeiler viktige aspekter ved maoriernes verdier. Mens noen aspekter ved for eksempel ensomhet, diskriminering og sosial tilknytning er universelle, er andre aspekter kulturelt spesifikke. Eldre maorier verdsetter åndelighet, kollektive måter å tenke og gjøre ting på og slektsforbindelser som primære måter å være på, noe som står i kontrast til det vestlige fokuset på sekularisme, individualisme og kjernefamiliestrukturer. Vestlige skalaer gjenspeiler naturlig nok kulturene de har vokst ut av, og derfor er evidensen de produserer for politikktutforming, for eksempel, tilpasset vestlige samfunn, men de fanger ikke opp de unike maori-spesifikke aspektene ved for eksempel ensomhet, trivsel eller til og med diskriminering. Hvis man ikke fanger opp disse aspektene, vil beslutningstakere og de som utvikler tjenestene, ofte bare fokusere på den kunnskapen de har, og se bort fra de unike kulturelle aspektene. Dette kan forklare hvorfor resultatene for ikke-vestlige grupper, og særlig urfolk, ofte er mindre vellykkede enn for vanlige vestlige grupper.

Metodikk

Ved hjelp av en kvalitativ samskappingsmetode med eldre maorier ble det utviklet en indikatorskala for eldre maoriers trivsel som gjenspeiler deres syn på verden og erfaringer. Dette er én av seks indikatorer som er under utvikling. De andre skalaene fokuserer på ensomhet, sosial tilknytning, diskriminering, overgrep og trivsel i nabolaget.

Samskapende hui (møter) med eldre maorier fant sted over hele Aotearoa (maori-ord for New Zealand) med åtte ulike grupper av eldre maorier. Disse ble ledet av maori-forskere som var medlemmer av forskningsteamet. Hui var deltakende og foregikk på en maori-måte som uttrykte deres verdier og måter å gjøre ting på. Hver gruppe besto av Karakia og mihi (velsignelse og velkomsttale); Waiata tautoko (støttesang); Mihimihi Whakawhanaungatanga (presentasjoner av hvem du er); Manaakitanga (gjestfrihet); Hui Kōrero - (fremme og oppmuntre til åpen dialog); Wānanga Kōrero - (samling av ideer og mātauranga (kunnskap) - tas opp med samtykke); Poroporoaki (avsluttende tanker, refleksjon og takk); Koha (en gave for tiden de har brukt); Waiata og karakia ano (sang og velsignelse).

Kaupapa, eller fokuset, for huien handlet om trivsel og livskvalitet. Deltakerne ble invitert til å fortelle om lykke og trygghet som gir dem livskvalitet eller velvære. De ble invitert til å fortelle

om de viktigste tingene som gjorde dem lykkelige som eldre maorier. Hva får dem og andre maorier på deres alder eller eldre til å føle seg trygge og komfortable? Hva er det som gjør dem mindre lykkelige? Hva er det som får dem til å føle seg utrygge og ukomfortable? Hva gir dem og andre eldre maori-venner og -familier en følelse av tilfredsstillelse? Svarene ble tatt opp (med tillatelse) og tematisert. De primære temaene ble utviklet til spørsmål for å lage en første skala for eldre maoriernes velvære.

Den samskapte Older Māori Wellbeing Scale, sammen med de andre sosiale skalaene som er nevnt ovenfor, ble deretter plassert i et spørreskjema som ble administrert til et nasjonalt tilfeldig utvalg på mer enn 2000 maorier over 50 år. I analysen av resultatene kunne vi teste skalaene for statistisk reliabilitet og validitet. På denne måten kunne et stykke medvirkningsbasert samskapt forskning testes ved hjelp av kvantitative metoder med hensyn til egnethet som indikatorskala, i dette tilfellet en trivselskala.

Resultater

Svarene ble tematisert, og 12 spørsmål som gjenspeilte de mest gjentakende temaene, ble utviklet til trivselskalaen. Dette var de kvalitative funnene i denne studien. Tre eksempler på de tolv spørsmålene som kom frem i analysen, var for eksempel

- Jeg har god tilknytning til Te Ao Māori (maoriverdenen)

Helt enig/Enig/uenig/ Helt uenig

- Jeg har en wairua (åndelig) forbindelse i livet mitt

Helt enig/Enig/uenig/ Helt uenig

- Jeg føler meg respektert og i stand til å bidra til min whānau (storfamilie) og lokalsamfunnet

Ofte/av og til/ikke ofte/aldri

De 12 spørsmålene i den samskapte Older Māori Wellbeing Scale ble deretter testet for reliabilitet og validitet i en spørreundersøkelse med et nasjonalt tilfeldig utvalg på over 2 000 eldre maorier. Resultatene viste høye skårer, betydelig over terskelen ved bruk av Cronbachs Alpha, når man testet for intern konsistens og reliabilitet, med en skår på 0,843 for de 12 spørsmålene. Resultatene fra den konfirmatoriske faktoranalysen var også sterke. Ved hjelp av R-pakken lavaan. Alle spørsmålene unntatt to hadde en faktorladningsskår godt over 0,4, sju spørsmål lå over 0,5 og tre godt over 0,7, noe som viser at skalaene er valide.

Betydning: Betydningen av denne forskningen er at den har utviklet en nyskapende metode for å trekke veksler på kunnskapen til de menneskene som skalaene ble laget for, for å utvikle verktøy som kan brukes som bevismateriale i politikkutforming og tjenestetilbud for deres eget folk. Ved å utvikle sosiale indikatorer i samarbeid med disse lokalsamfunnene, som inkluderer deres kunnskap om og erfaring med livskvalitet i lokalsamfunnene, kan man gi bedre grunnlag for inkluderende politikkutforming og tjenestetilbud. Den internasjonale

standardskalaen fanger opp universelle aspekter ved ensomhet, men ikke de viktige kulturspesifikke aspektene.

Bibliografi:

Cogburn, C. (2019). Kultur, rase og helse: Implikasjoner for rasemessige ulikheter og folkehelse. *The Millbank Quarterly*, 97(3), 736-761

Hitti, A., Mulvey, K., & Melanie, K. (2011). Sosial ekskludering og kultur: Rollen til gruppenormer, gruppeidentitet og rettferdighet. *Anales de Psicología*, 27(3), 587-599, spesialnummeret "Prejudice: Sociodevelopmental perspectives"

Love, C. (2006) "Maori Perspectives on Collaboration Colonisation in Contemporary Aotearoa/New Zealand Child and Family Welfare Policies and Practices" i Cameron, G. & Freymond, N. (red.) "Towards Positive Systems of Child and Family Welfare: International Comparisons of Child Protection, Family Service and Community Caring Systems". Toronto: University of Toronto Press (s. 237-268).

Pihama, L. (2001). *Tihei mauri ora Å hedre våre stemmer: Mana wahine som kaupapa Māori-teoretisk rammeverk*. Upublisert doktorgrad. Auckland, NZ: Universitetet i Auckland.

Raleigh, V., & Holmes, J. (2021). Helsen til personer fra etniske minoritetsgrupper i England. The King's Fund. <https://www.kingsfund.org.uk/publications/health-people-ethnic-minoritygroups-england>

Smith, L. (1999). *Avkoloniserende metodologier: Research and indigenous peoples*. New York & Dunedin: Zed Books & Otago University Press.

Waldegrave, C., Cunningham, C., Love, C., Nguyen, G. og Mercury. M. (2023) Samskaping av kulturelt nyanserte sosiale tiltak med urfolks eldre. I A. Urbaniak og A. Wanka (red.) *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research*. DOI: 10.4324/9781003254829

Waldegrave, C., og Mercury. M. (2023) Samskapende forskning: Medforskernes parallelle samtaler. I A. Urbaniak og A. Wanka (red.) *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research*. DOI: 10.4324/9781003254829

Wang, Y., Chen, X., Chen, W., Zhang, Z., Zhou, Y., & Jia, Z. (2020). Etnisitet og ulikheter i helse: En empirisk studie basert på 2010 China survey of social change (CSSC) i Vest-Kina. *BMC Public Health*, 20(637), 1-12. <https://doi.org/10.1186/s12889-020-08579-8>

Arbeidsgruppe 3

WG 3

Technology and
Innovation

Arbeidsgruppe 3 (WG3) retter seg mot eldre voksne som kan føle seg akterutseilt i dagens digitale verden. Dette omfatter personer som sliter med å bruke datamaskiner, smarttelefoner eller Internett, samt personer som kanskje ikke har de nødvendige enhetene eller programvarene for å bruke teknologien effektivt. WG3 jobber for å bidra til at den digitale transformasjonen skal inkludere eldre voksne. Arlind Reuter & Peter Enste og Alexander Kucharski leder denne gruppen og organiserte WG3-sesjonen i Kraków. Følgende foredragsholdere presenterte under denne sesjonen: Leen Broeckx, Sonay Caner-Yıldırım, Cecilia Sik-Lanyi, María-Trinidad Herrero, Krzysztof Klincewicz, Arlind Reuter og Alexander Kucharski.

Leen Broeckx, LiCalab, Belgia

LiCalab (Living and Care Lab) - bærekraftig brukerinvolvering gjennom en levende lab-tilnærming

Viktigste forskningsspørsmål/formål

På åpningskonferansen til PAARnet presenterte LiCalab sin Living Lab-tilnærming til å delta i forskning på omsorgsteknologi og innovasjon.

LiCalabs hovedmål er å hjelpe organisasjoner og bedrifter med å utvikle innovasjoner i omsorgssektoren ved å involvere sluttbrukerne (innbyggere, helsepersonell og andre interessenter), helt fra begynnelsen av utviklingen til markedsintroduksjonen.

Metoder

Levende laboratorier kan defineres som åpne innovasjonssystemer der interessenter bidrar til utforskning, samskaping, evaluering og oppskalering av løsninger for å skape bærekraftige effekter under reelle omstendigheter (European Network of Living Labs (ENoLL), 2023).

LiCalab er en forskningsgruppe ved Thomas More University of Applied Sciences i Flandern i Belgia. LiCalab har utviklet et stort brukerfelleskap for å bygge et bærekraftig lokalt økosystem for innovasjon.

Å bygge opp og vedlikeholde et brukerfellesskap, også kalt et "brukerpanel", har mange fordeler for utviklere, forskere og innbyggerne selv.

Resultater

Drøyt 60 % av brukerpanelet er i aldersgruppen 60 år eller eldre.

Å involvere eldre fra begynnelsen av innovasjonsprosessen er en vinn-vinn-situasjon. For forskere gir denne deltakende tilnærmingen svært verdifull innsikt i brukskonteksten. Og sluttbrukeren (den eldre personen eller pasienten) får muligheten til å bidra til en designprosess som ekspert på sitt daglige liv. Det endelige målet er å utforme et innovativt produkt som er skreddersydd til sluttbrukerens behov og forventninger.

Brukerforskningen i Living Lab bygger bro mellom bedrifter, omsorgsorganisasjoner og de eldre selv. Det er fortsatt et gap, og interessentene er ikke alltid på samme side.

Når vi tar eldre voksne med på denne innovasjonsreisen, lærer de nye ting om ulike typer hjelpemidler og verktøy. Det legges stor vekt på digital inkludering. Alle må være med, og panelets leder sørger for en trinnvis plan, personlig veiledning og helpdesk ved å gjennomføre en test av en bestemt digital applikasjon i det virkelige liv.

To viktige faktorer bidrar til LiCalabs bærekraft. Det er den høye kvaliteten på forsknings- og innovasjonsaktivitetene og strategien for involvering av interessenter. Disse trinnene er beskrevet mer utførlig i veikartet for å etablere et bærekraftig levende laboratorium som LiCalab utviklet for ACSELL-prosjektet (ACSELL, 2023).

LiCalab investerer hver dag i å aktivt rekruttere individuelle brukere til spesifikke prosjekter, og dette kombineres med fellesskapsbyggende aktiviteter på langsiktig basis der brukerpanelet kan møtes og sosialisere.

Når man samler inn individuelle data, er det viktig å skape et sikkert rom, både i interaksjonen ansikt til ansikt og i databasehåndteringen på nettet. Panellederne er portvokterne for dataene fra brukergruppen. Nøkkelen til å bygge et tillitsforhold er å håndtere deltakernes personlige opplysninger med omhu. Panelmedlemmene kan ta informerte og uavhengige valg ved å informere dem på en åpen og lett forståelig måte.

Medlemmene i lokalsamfunnet liker å komme til forskningsaktivitetene, og sier ting som "Det er noe positivt i livet mitt. Jeg har gode følelser for det." og "Når jeg kommer til LiCalab-aktiviteter, føler jeg meg alltid hjemme.". LiCalab-brukerfellesskapet viser tydelig en høy indre og altruistisk motivasjon. Deltakerne får også en anerkjennende e-post og et lite insentiv, for eksempel en bokkupong, som takk for tiden og innsatsen de har lagt ned.

LiCalab arbeider for menneskesentrert design innen medisinsk behandling, rehabilitering, omsorgsteknologi, omsorgsboliger, aktiv og sunn aldring og psykisk helse. LiCalab utforsker og validerer nye produkter og tjenester gjennom deltakende tilnærminger som

samskapingsøkter og pilottester i det virkelige liv. Og dette med protokoller av høy kvalitet. Og alltid med brukeren i sentrum.

Bibliografi

- ACSELL (2023). Etablering av et laboratorium for bærekraftig livsstil. <https://projects2014-2020.interregeurope.eu/acsell/library/>
- Det europeiske nettverket av Living Labs (ENoLL) (2023, 5. september). Om oss. <https://enoll.org/about-us/>

Sonay Caner-Yildirim, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Türkiye

Å styrke en eldre voksen katastrofeoverlevende og støttespiller: En casestudie av teknologi-mentoring i Türkiye

Viktigste forskningsspørsmål/formål:

Denne enkeltstående casestudien undersøker effekten av et årelangt teknologiveiledningsprogram på en 66 år gammel spesialist i psykisk helse som ikke bare overlevde de ødeleggende jordskjelvene i Tyrkia 6. februar 2023, men som også meldte seg frivillig til å gi støtte i et psykososialt program etter katastrofen. Forskningen benytter en deltakende og generasjonsovergripende tilnærming for å undersøke effekten av individualisert teknologiveiledning for å fremme digital inkludering blant eldre voksne under disse eksepsjonelle omstendighetene. Deltakerens unike dobbeltrolle som både overlevende og profesjonell innen psykisk helse bidrar til å gjøre studien ekstra kompleks. Ved å konsentrere seg om denne spesielle konteksten bidrar studien til å øke kunnskapen om digital kompetanse blant eldre voksne. I tillegg skiller den seg fra tidligere studier som har undersøkt effekten av intergenerasjonell læring og deltakende forskningsmetoder på digital kompetanse i denne aldersgruppen (f.eks. Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018).

Metoder

Forskningen benytter en enkelt casestudiemetodikk, med både semistrukturerte intervjuer og standardiserte spørreskjemaer for å samle inn data om deltakernes erfaringer og resultater. I løpet av 12 måneder fikk den 66 år gamle spesialisten i psykisk helsevern individuell teknologioptøring av en 37 år gammel ekspert på undervisningsteknologi. Studien samlet inn og analyserte kvalitative data fra det semistrukturerte intervjuet og kvantitative data fra Digital Competence Scale (Gümüç & Kukul, 2023) og en tilpasset Expectancy-Value-Cost (EVC)-skala (Kosovich et al., 2015).

Den deltakende forskningstilnærmingen sørget for at deltakeren var aktivt engasjert i forskningsprosessen, og satte hans unike erfaringer og perspektiver i sentrum for undersøkelsen. Denne tilnærmingen er i tråd med anbefalingene om å involvere eldre voksne

i utformingen og gjennomføringen av tiltak for digital kompetanse (Buffel, 2018; Xie et al., 2020). Deltakerens innsikt og anbefalinger, som å ta hensyn til eldre voksnes kognitive evner når man utvikler opplæringsprogrammer, understreker hvor viktig det er å innlemme deres erfaringskunnskap i utviklingen av effektive tiltak.

Studiens intergenerasjonelle komponent, der en 37 år gammel mentor gir personlig teknologiopplæring til den 66 år gamle deltakeren, er spesielt relevant i forbindelse med å fremme digital inkludering blant eldre voksne. Forskning har vist at læring på tvers av generasjoner kan forbedre eldre voksnes digitale kompetanse og styrke deres holdninger til teknologi (Cheng et al., 2021; Lee & Kim, 2018). Ved å fremme et samarbeidsforhold mellom mentor og mentee omfavner studien prinsippene for læring mellom generasjoner og fremmer gjensidig forståelse og kunnskapsdeling mellom generasjonene.

Integreringen av deltakende forskning og intergenerasjonell læring er viktig i denne studien, ettersom det sikrer at teknologiveiledningstiltaket er tilpasset de spesifikke behovene, preferansene og oppfatningene til den eldre deltakeren. Denne tilnærmingen gjør ikke bare tiltaket mer effektivt, men gir også deltakerne en følelse av mestring og eierskap til sin egen digitale læringsreise. Den unike konteksten etter en katastrofe understreker betydningen av disse tilnærmingene ytterligere, ettersom de gjør det mulig for deltakerne å utvikle digital kompetanse som er direkte anvendelig i deres rolle som psykososiale støttespillere for andre som er rammet av katastrofen.

Resultater

Det teknologiske mentorprogrammet hadde en positiv innvirkning på deltakernes digitale kompetanse, og det ble registrert forbedringer i fem av de seks dimensjonene som ble evaluert med Digital Competence Scale. Den største fremgangen ble observert innen sikkerhet og datakunnskap, etterfulgt av kommunikasjon og samarbeid. Deltakerens forbedrede digitale kompetanse hadde en positiv innvirkning på hans generelle velvære, og gjorde ham i stand til å gi bedre støtte til andre i etterkant av katastrofen. De blandede resultatene på digital mestringstro og EVC-skalaen understreker imidlertid nødvendigheten av å ta hensyn til individuelle holdninger og motivasjoner når det gjelder å ta i bruk teknologi.

Studien understreker viktigheten av å tilpasse teknologiveiledningstiltak for å imøtekomme de unike behovene, preferansene og oppfatningene til eldre voksne. Den deltakende og generasjonsovergripende tilnærmingen som ble benyttet i denne studien, er en lovende modell for å fremme digital inkludering blant eldre voksne, spesielt under ekstraordinære omstendigheter. Funnene bidrar til den stadig voksende forskningen på eldre voksnes digitale ferdigheter og effektiviteten av deltakende og generasjonsovergripende tilnærminger for å fremme digital inkludering.

Studiens begrensninger inkluderer fokuset på én enkelt deltaker og den spesifikke konteksten etter en katastrofe, noe som kan begrense generaliserbarheten av funnene. Likevel gir den

dyptgående, longitudinelle undersøkelser verdifull innsikt i de langsiktige effektene av teknologiveiledning på eldre voksnes digitale kompetanse og velvære.

Implikasjoner for praksis innebærer at det er nødvendig å utforme teknologiveidningsprogrammer som tar hensyn til eldre voksnes kognitive evner, læringspreferanser og situasjonelle faktorer. Ved å engasjere eldre voksne som aktive deltakere i utformingen og implementeringen av disse tiltakene kan man sikre at deres unike behov og perspektiver blir ivaretatt. Funnene understreker dessuten potensialet digital teknologi har for å fremme trivsel og motstandsdyktighet blant eldre voksne under ekstraordinære omstendigheter, for eksempel etter en katastrofe.

Referanser

Buffel, T. (2018). Eldre medforskere utforsker aldersvennlige lokalsamfunn: Et "innsiddeperspektiv" på fordelene og utfordringene ved kollegial forskning. *The Gerontologist*, 59(3), 538-548. <https://doi.org/10.1093/geront/gnx216>

Cheng, H., Lyu, K., Li, J. og Shiu, H. (2021). Å bygge bro over den digitale kløften for eldre voksne på landsbygda ved hjelp av læring mellom generasjoner i familien: et klasseroms-case i en barneskole på landsbygda i Kina. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(1), 371. <https://doi.org/10.3390/ijerph19010371>

Gümüş, M. M., & Kukul, V. (2023). Utvikling av en digital kompetanseskala for lærere: validitets- og reliabilitetsstudie. *Utdanning og informasjonsteknologi*, 28(3), 2747-2765.

Kosovich, J. J., Hulleman, C. S., Barron, K. E., & Getty, S. (2015). Et praktisk mål på elevmotivasjon: Etablering av validitetsbevis for forventningsverdi-kostnadsskalaen i ungdomsskolen. *The Journal of Early Adolescence*, 35(5-6), 790-816.

Lee, O. og Kim, D. (2018). Å bygge bro over den digitale kløften for eldre voksne via intergenerasjonell mentor-opp. *Forskning på sosialt arbeidspraksis*, 29, 786 - 795. <https://doi.org/10.1177/1049731518810798>

Xie, B., Charness, N., Fingerhman, K., Kaye, J., Kim, M. T. og Khurshid, A. (2020). Når det å bli digital blir en nødvendighet: Å sikre eldre voksnes behov for informasjon, tjenester og sosial inkludering under covid-19. *Journal of Aging & Social Policy*, 32(4-5), 460-470. <https://doi.org/10.1080/08959420.2020.1771237>

Introduksjon til forskningen ved 3D Virtual and Digital Realities Research Laboratory

Cecilia Sik-Lanyi, Hungarian Research Network, Universitetet i Pannonia, Veszprem, Ungarn

3D Virtual and Digital Realities Research Laboratory

Laboratoriet undersøker IT-utviklingen av virtuelle og digitale 3D-miljøer og utfører tekniske og vitenskapelige aktiviteter som er nødvendige for utviklingen av disse. Laboratoriet forsker på nye menneskelige og kunstig intelligens-støttede kognitive evner som oppstår i det virtuelle rommet. Laboratoriet kan utvikle virtuelle 3D-verdener, e-læring og spesielle brukermiljøer, der brukernes effektivitet er betydelig høyere enn i tradisjonelle, vanlige vindusbaserte digitale grensesnitt. Laboratoriet anbefaler også anvendelser innen helsevesenet, f.eks. for å støtte rehabiliteringsprosesser.

Forgjengeren til laboratoriet var forskningslaboratoriene "Virtuelle miljøer og fargeforskning" og "Virtuelle miljøer og anvendt multimedia". Laboratoriet viderefører tradisjonene, den vitenskapelige kulturen og forskningsområdene fra det tidligere laboratoriet. Forskningslaboratoriet arbeider også med riktig behandling og anvendelse av bildeinformasjon fra et synsfysiologisk og synspsykologisk synspunkt. I den forbindelse forskes det blant annet på optimal visning av visuell informasjon i virtuelle miljøer.

Medlemmer av forskningslaboratoriet

Prof. Cecília Sik-Lanyi, dr.scient, professor

Prof. Peter Baranyi, dr.scient, professor

Dr. habil Mihálykóné Dr. Orbán Éva, Ph.d., førsteamanuensis

Dr. Tibor Guzsvinecz, ph.d., førsteamanuensis

Szabó Patrícia, doktorgradsstudent

Jinat Ara, doktorgradsstudent

Hanan Mohamed Namrouti, doktorgradsstudent

Mochammad Hannats Hanafi Ichsan, doktorgradsstudent

Internasjonale partnere

Prof. David Brown, Nottingham Trent University, Computing and Informatics Research Centre, Interactive Systems Research Group, Nottingham, Storbritannia

Prof. Geraldine Leader, National University of Ireland, Galway Irish Centre for Autism and Neurodevelopmental Research, Galway, Irland

Prof. Ilona Heldal, Høgskulen på Vestlandet, Bergen, Norge

Dr. hab. Nils Haneklaus, Donau-Universität Krems, Krems, Østerrike

Dr. Renáta Cserjési, førsteamanuensis, ELTE, E-MIND Research Laboratory, Budapest, Ungarn

Dr. Zeynep Şahin Timar, Karadeniz Teknik Universitesi Kanuni Kampusu, Trabzon, Tyrkia

Dr. Mostafa Abdallah Abbas Atwa Elgendy, Benha University, Kairo, Egypt

Metoder

Når vi utvikler ny programvare, for eksempel seriøse spill for rehabilitering eller kompetanseutvikling, bruker vi alltid deltakende design. Deltakende design i programvareutvikling er en tilnærming som aktivt involverer alle interessenter i designprosessen for å sikre at resultatet oppfyller deres behov og er brukbart. Det vil si at vi alltid spør våre fremtidige brukere og f.eks. omsorgspersoner, terapeuter, spesialpedagoger osv. om deres behov. I tillegg er det mange tester i løpet av utviklingsprosessen frem til produktet lanseres. Vi gjennomfører brukertester for å identifisere problemer med brukervennligheten og samle inn forslag til forbedringer. Ved å bruke samarbeid og felles beslutningstaking, og trekke på kunnskapen, ferdighetene og perspektivene til ulike deltakere, skaper vi mer effektive og brukervennlige programvareløsninger. Resultatet er programvare som er enklere å bruke, som oppfyller brukernes reelle behov og preferanser, og som dessuten forbedrer den generelle brukeropplevelsen.

Om laboratoriet:

Laboratoriet har deltatt i 9 internasjonale konsortier støttet av EU, ledet 8 bilaterale prosjekter og deltatt i 5 COST-aksjoner de siste 20 årene. Laboratoriet har også organisert mange internasjonale konferanser.

Utvalgte internasjonale prosjekter

- Forskning i Design for alle: "Design for alle for e-inkludering" innenfor prosjektet ble det laget nytt materiale som omhandler støtteteknologier og tilgjengelig design og publikasjoner
- Utvikling av et internasjonalt anerkjent undervisningsmaterieell på 60 studiepoeng om "Accessible Web design".
- Utforme støtteprogrammer for arbeid og individuell livsførsel for ungdom med lærevansker og psykiske funksjonshemninger
 - o Prosjektet "Game On Extra Time": UK/08/LLP-LdV/TOI/163_181
 - o Prosjektet "Intelligente seriøse spill for sosial og kognitiv kompetanse": 2015-TR01-KA201-022247
 - o TD COST Action TD1309 - "Lek for barn med funksjonshemninger"
- Utforming av Virtual Reality-baserte spill for rehabilitering av slagpasienter

- o "Telemedicine System Empowering Stroke Patients to Fight Back", samarbeidsprosjekt om informasjons- og kommunikasjonsteknologi: 288692 (EU FP7-ICT-2011-7)
- Utvikling og bruk av tekniske hjelpemidler
- o COST Action CA19104, Fremme sosial inkludering gjennom teknologi og myndiggjøring
- o COST Action CA19142, Leading Platform for European Citizens, Industries, Academia and Policymakers in Media Accessibility (LEAD_ME)
- o COST Action CA22167, deltakende tilnærminger med eldre voksne (PAAR-net)
- Utvikling av et forhandlingssimuleringspill som hjelpemiddel i utdanningen
- o "Game On! Opportunities for Serious Games Development in Children's Health, Environmental Education & Language Learning" (Ungarsk-østerriksk bilateral vitenskap og forskning 2021-1.2.4-TÉT-2021-00007)

Resultater

Basert på flere tiår med utviklingserfaring har vi gjort noen funn som en utvikler ikke engang ville tenkt på før han eller hun kom over det. Spillutviklere er gode IT-ingeniører, ikke bare fordi de kan programmere godt, men også fordi de kan ta hensyn til menneskelige ferdigheter når de designer en programvare/et spill. I tillegg blir dataingeniører virkelig gode spillutviklere hvis de får erfaring med å designe for brukere med ulike behov. Kompleksiteten øker ytterligere hvis det også må tas hensyn til en eventuell funksjonshemming hos den fremtidige brukeren. Det vi har lært i løpet av programvareutviklingsprosessen i de ovennevnte prosjektene, er å ta hensyn til

- Økologisk validitet,
- Kulturelle forskjeller,
- Forskjeller mellom pasienters og terapeuters ideer og behov og utviklerens ideer,
- Fokuser på brukernes behov!

Men det viktigste er "Nihil de nobis, sine nobis" (latinsk slagord), "Ingenting om oss uten oss"!

Bibliografi:

Ara, J.; Sik-Lanyi, C.; Kelemen, A. Accessibility engineering in web evaluation process: a systematic literature review. *Universell tilgang i informasjonssamfunnet*. 2023, <https://doi.org/10.1007/s10209-023-00967-2>

Szabó, P., Ara, J., Halmosi, B., Sik-Lanyi, C. Technologies Designed to Assist Individuals with with Cognitive Impairments. *Sustainability* 2023, 15(18), 13490; <https://doi.org/10.3390/su151813490>

Guzsvinecz, T., Orbán-Mihálykó, É., Perge, E., Sik-Lanyi, C. The effect of Engineering Education, on Spatial Ability, in Virtual Environments. Acta Polytechnica Hungarica, 2023, 20(5):11-30. http://acta.uni-obuda.hu/Guzsvinecz_OrbanMihalyko_Perge_SikLanyi_134.pdf

Guzsvinecz, T.; Orbán-Mihálykó, É.; Sik-Lanyi, C.; Perge, E. Investigation of spatial ability test completion times in virtual reality using a desktop display and the Gear VR. Virtual Reality. 2022; 26, s. 601-614. DOI WoS Scopus

Guzsvinecz, T.; Sik-Lanyi, C.; Orban-Mihalyko, E.; Perge, E. Innflytelsen av skjermparametere og skjermenheter over svar på romlige evnetester i virtuelle virkelighetsmiljøer. Applied Sciences, 2020,10(2), 526; <https://doi.org/10.3390/app10020526>

Sik-Lanyi, C.; Orbán-Mihálykó, É. Tilgjengelighetstesting av europeiske helserelevante nettsteder. Arabian Journal for Science and Engineering, 2019, 44(11):9171-9190 <https://doi.org/10.1007/s13369-019-04017-z>

Sik-Lanyi, C.; Szucs, V.; Hirschler, R. Coloured shadows-Why they can be photographed, Color Res Appl. 2019; 44(6): 859-874, publisert på nett: 9. august 2019 <https://doi.org/10.1002/col.22420>

Herrero MT, Reynaldos B, López-Arce N, Gonzalez-Cuello AM, Fernández-Villalba E, Clinical & Experimental Neuroscience (NiCE). Institutt for aldringsforskning. Medisinsk fakultet. Universitetet i Murcia. Murcia, Spania

Forbedring av livskvaliteten til eldre voksne med fokus på en deltakende tilnærming, tidlig oppdagelse og sporing av problemer

Oppsummering:

Denne artikkelen foreslår en ny tilnærming til å forbedre livet til eldre voksne ved å implementere en robotplattform kalt Juno+. Artikkelen argumenterer for at tradisjonelle metoder ofte overser de positive sidene ved eldre menneskers liv, og foreslår en mer anerkjennende tilnærming basert på konseptet PAAR (Participatory and Appreciative Action and Reflection), som analyserer ulike aldersrelaterte problemer som en robotplattform må ta tak i, blant annet ensomhet, emosjonelle problemer, kommunikasjonsvansker, hørselstap og kognitiv svikt. Robotplattformen vår testes nå på et sykehjem, og det vil bli gjennomført en større studie for å evaluere plattformens effektivitet og sikre at den tar hensyn til brukernes ulike behov for tidlig oppdagelse og sporing av problemer i dagliglivet.

Bedre livskvalitet for eldre voksne

Det er viktig å tenke på demokratisering av reflekterende praksis ved å ta hensyn til deltakende og anerkjennende handling og refleksjon (PAAR) (1). Dette konseptet har som mål å utforske sitt potensial for å fremme og forbedre arbeidspraksis og menneskers liv, både i individuelle og felles kontekster. Det kreves fire strategiske "vendinger" for å ta i bruk PAAR: anerkjennende, myndiggjørende, etiske og deltakende dimensjoner.

Da er det obligatorisk å ta hensyn til både enkeltpersoners oppfatning av sin egen helse og ulike intervensjons- og behandlingsprosesser. Derfor bruker vi PROM og PREM i våre intervensjoner, men vi har tidligere gjennomført konkrete intervjuer for å få kjennskap til hver enkelt persons preferanser og behov. PROM er vurderingsinstrumenter som måler pasientens oppfatning av helsetilstand og livskvalitet, velvære, symptomer, evner eller grad av autonomi. PREMs samler derimot inn informasjon om den pleien og omsorgen pasienten har fått, med fokus på medmenneskelighet, som empati, verdighet, respekt, forståelse eller personlig pleie, sett fra pasientens ståsted.

Etter hvert som årene går, endres livskvaliteten til eldre voksne på grunn av ulike faktorer og omstendigheter, blant annet ensomhet, emosjonelle problemer, kommunikasjonsproblemer, hørselstap, kognitiv svikt eller økt risiko for fallulykker. Derfor kan robotplattformen vår lindre, tidlig oppdage og spore alle disse aspektene.

Ensomhet

Vi lever i dag mye lenger enn for bare noen tiår siden, og den forventede levealderen er høyere hos kvinner enn hos menn. Frykten for å være alene er en av de mest utbredte naturlige følelsene hos mennesker. Ensomhet er et komplekst problem som krever en tverrsektoriell respons, og det er viktig å øke bevisstheten og iverksette tiltak for å bekjempe det. Konsekvensene kan være alvorlige, blant annet depresjon, angst, kognitiv svikt, svekkelse av immunforsvaret og økt risiko for kroniske sykdommer (2).

Følelsesmessige problemer

Eldre voksne står overfor en rekke emosjonelle problemer som kan påvirke velværet deres i betydelig grad. Det kan dreie seg om depresjon, angst, følelse av isolasjon og mangel på sosial tilhørighet, stress og sorg etter tap av nærstående. Disse problemene kan behandles, og med riktig diagnose og behandling kan de fleste eldre forbedre humøret sitt og dermed livskvaliteten. Forekomsten av emosjonelle problemer hos eldre påvirkes av ulike faktorer som alder, kjønn, helsetilstand, grad av sosial isolasjon eller personlig historie.

Kommunikasjon

Eldre voksne har større problemer med å kommunisere med andre mennesker, og selvfølgelig også med leger. Problemer med hørsel, syn, bevegelighet og hukommelse gjør det vanskelig å kommunisere på den mest hensiktsmessige måten. Selv om det kan være en langsommere prosess å snakke med en eldre person, må vi være tålmodige og få dem til å føle seg ledsaget.

Ny teknologi som bruker telemedisin og elektroniske hjelpemidler, er i økende grad teknologisk problematisk for innvandrere. Men hvis den tilpasses riktig, kan den være et godt verktøy for å lære eldre mennesker å kommunisere, og robotplattformer kan utvikles for å oppdage problemer tidlig, slik at man kan gripe inn i tide.

Hørselsproblemer (tinnitus)

Tinnitus er en kronisk hørselslidelse som øker med alderen (3). Tinnitus kan defineres som opplevelsen av en lyd som ikke kommer fra noen kilde utenfor kroppen. Den kan oppfattes som plystring, susing, ringing og andre typer lyder (4). Persontilpasset lydterapi kan fungere som en distraksjon fra tinnitus og gi en følelse av avslapping ved å maskere lyden som produseres av tinnitus (5-6).

Innledende kognitiv svikt

Initial kognitiv svikt kjennetegnes av svekkede emosjoner og prosodi (7). Teknologien som er tilgjengelig i dag, gjør det mulig å gjennomføre ikke-invasive analyser. Disse teknologiene gjør det mulig å analysere en persons emosjonelle tilstand gjennom ansiktsuttrykk og stemme (8-10). Ved å trekke ut kjennetegn kan vi trene opp en modell som gjør det mulig å gjenkjenne en persons emosjonelle tilstand, enten gjennom ansiktsuttrykk eller stemme.

Robotplattformer

Roboten Juno er en prototyp på en hjelpemiddelrobot som bidrar til å forebygge fall hos eldre, og som også gjør det mulig for dem å utføre kognitive stimuleringsøvelser for å forbedre deres fysiske og emosjonelle helse. Juno kan enkelt integreres i møblelementet i hjemmet eller på sykehjemmet. Den kan fjernstyres eller sendes til et sted, og når målposisjonen er nådd, samhandler den med brukeren. I tillegg utvikles det en enhet som skal hjelpe helsepersonell med å vurdere risikoen for fall telematisk. Denne enheten skal kobles til en skyapplikasjon som gjør det mulig for helsepersonell å forbedre sin diagnostiske kapasitet på avstand, slik at antallet overvåkede brukerpasienter kan økes uten at det går ut over omsorgen som gis.

Fall

Fall er en av de viktigste årsakene til skader og dødsfall hos eldre. Med årene øker risikoen for fall, og denne risikoen er større hos kvinner enn hos menn. Ulike kroniske sykdommer som osteoporose, leddgikt eller balanseproblemer, depresjon, angst, demens eller bruk av visse beroligende legemidler er faktorer som øker risikoen for fall. I løpet av utviklingen av proof of concept vil det bli generert et treningsdatasett for å trene opp en modell som kan forutsi risikoen for at eldre voksne faller. Modellen vil bli evaluert av helsepersonell og terapeuter for å forbedre dens prediksjonsevne, og den vil bli integrert i produktet som skal markedsføres.

Konseptbeviset for 2024 tar sikte på å installere enheten i ulike institusjoner, slik at et representativt antall brukere får tilgang til enheten, også med tanke på interseksjonalitetsaspekter. Nevrometri som samles inn av enheter som Emotiv eller Mindtooth, integreres også mens man utfører kognitive stimuleringsoppgaver, slik at vi kan få

vite nivået av følelser, mental arbeidsbelastning, utmattelse eller oppmerksomhet hos en person mens han eller hun utfører øvelsene. I fremtiden ville det være ideelt å ha en fullt ut persontilpasset plattform som kan oppdage tidlige tegn på kognitiv svikt ved å integrere informasjon fra ansiktsgjenkjenning, prosodi, nedsatt hørsel og fallrisiko, slik at familiemedlemmer, pårørende, leger og helsepersonell kan varsles.

Referanser

1. Ghaye T, Melander-Wikman A, Kisare M, Chambers P, Bergmark U, Kostenius C, et al. Participatory and appreciative action and reflection (PAAR) - democratizing reflective practices. *Reflective Pract.* 1 de noviembre de 2008;9(4):361-97.
2. Ong AD, Uchino BN, Wethington E. Ensomhet og helse hos eldre voksne: En minigjennomgang og syntese. *Gerontologi.* 2016;62(4):443-9.
3. Jafari Z, Kolb BE, Mohajerani MH. Aldersrelatert hørselstap og tinnitus, demensrisiko og resultater av hørselsforsterkning. *Ageing Res Rev.* diciembre de 2019;56:100963.
4. Han BI, Lee HW, Kim TY, Lim JS, Shin KS. Tinnitus: Kjennetegn, årsaker, mekanismer og behandlinger. *J Clin Neurol.* 1 de marzo de 2009;5(1):11-9.
5. Wang J, Ding J, Song J, Hu L, Cong N, Han Z. En prospektiv studie av effekten av graden av lydtilpasning til tinnitus på effekten av tilpasset lydterapi hos pasienter med kronisk tinnitus. *ORL.* 3 de septiembre de 2021;84(3):229-37.
6. Mahboubi H, Haidar YM, Kiumehr S, Ziai K, Djalilian HR. Tilpasset versus ikke-tilpasset lydterapi for behandling av tinnitus: En randomisert klinisk studie med overkrysning. *Ann Otol Rhinol Laryngol.* octubre de 2017;126(10):681-7.
7. Ang J, Dhillon R, Krupski A, Shriberg E, Stolcke A. Prosody-based automatic detection of annoyance and frustration in human-computer dialog. En 2002 [citado 14 de mayo de 2024]. s. 2037-40. Tilgjengelig på: https://www.isca-archive.org/icslp_2002/ang02_icslp.html
8. Akçay MB, Oğuz K. Gjenkjenning av følelser i tale: Emosjonelle modeller, databaser, funksjoner, forbehandlingsmetoder, støttemodaliteter og klassifikatorer. *Speech Commun.* 1 de enero de 2020;116:56-76.
9. Bianco S, Celona L, Ciocca G, Marelli D, Napoletano P, Yu S, et al. A Smart Mirror for Emotion Monitoring in Home Environments. *Sensors.* 9 de noviembre de 2021;21(22):7453.
10. El Ayadi M, Kamel MS, Karray F. Oversikt over talegjenkjenning av følelser: Funksjoner, klassifiseringsskjemaer og databaser. *Mønstergjenkjenning.* 1 de marzo de 2011;44(3):572-87.

Krzysztof Klincewicz, Senter for samfunnsansvarlige innovasjoner, Fakultet for ledelse, Universitetet i Warszawa, Polen

Eldre voksnes deltakelse i samskaping av produkter - oppdagelse av behov og konativ empowerment

Hovedforskningsspørsmål:

Studien har som mål å øke vår forståelse av hvordan opplevelsen av deltakende forskning utløser endringer i hverdagslivet til deltakerne - eldre voksne. Dette virker som en inspirerende forskningsvei for forskere, særlig i forbindelse med innovasjoner og teknologi. Selv om det finnes omfattende dokumentasjon på hvorfor folk blir med i og fortsetter med deltakende studier (se f.eks. litteraturgjennomgang i Klincewicz et al., 2024b), trenger vi fortsatt å forstå bedre hvordan ulike deltakende tilnærminger endrer livene til deltakende individer, inkludert eldre voksne.

Studien drar nytte av en unik forskningsmiljø: EIT Food RIS Consumer Engagement Labs, et prosjekt finansiert av European Institute of Innovation and Technology basert på Horisont 2020- og Horisont Europa-programmene og koordinert av University of Warsaw. Prosjektet implementerer deltakende tilnærminger gjennom samskaping med forbrukerne: å etablere en dialog mellom forbrukere og produsenter, slik at de i fellesskap kan utforme nye, tidligere ukjente produkter som tilfredsstiller forbrukernes behov. I 2019-2023 ble prosjektet gjennomført i 19 land med deltakelse fra 106 forbrukergrupper og 55 selskaper, noe som resulterte i 30 samskaptede produkter som er tilgjengelige på markedet. I prosjektfasene 2019-2021 var alle de deltakende forbrukerne eldre voksne, og prosjektet ga dermed mulighet til å samle inn mye kunnskap om de matrelaterte behovene til eldre forbrukere, men også om mulighetene og begrensningene ved deltakende tilnærminger som involverer denne gruppen borgere (se også diskusjon om samskaping med eldre voksne i: Klincewicz et al., 2024a).

Consumer Engagement Labs tildelte eldre voksne en viktig rolle som meddesignere av hverdagsprodukter, inkludert mat og emballasje. Deltakerne var "gjennomsnittsforbrukere", uten ekspertkunnskap eller utdanning, som fikk utløp for sitt kreative potensial til å samdesigne innovative produkter som oppfylte deres behov, var bedre enn dagens tilgjengelige alternativer og attraktive for produsentene. Prosjektet er basert på en unik metodikk utviklet av universitetet i Warszawa, som replikeres for hver nye kreative prosess og hver forbrukergruppe. Samskapingprosessen er organisert som levende laboratorier, med tilbakevendende møter, trinnvise prosesser for å avdekke deltakernes behov og gå mot kreative oppgaver som ender opp med formuleringen av nye produktforslag, som deretter analyseres av bedriftene, vurderes med tanke på kommersiell attraktivitet og utvikles for forbrukermarkedet.

Eldre voksnes deltakelse bidro til å avdekke deres latente behov. Et viktig aspekt ved metoden er bruken av projeksjon: Eldre voksne kunne enkelt kommunisere sine bekymringer om

eksisterende produkter som til tider kunne være pinlige (f.eks. bekymringer knyttet til fordøyelsesproblemer eller tyggevansker), samtidig som de diskuterte situasjonen til en persona (en idealisert forbruker med representative egenskaper for en utvalgt samfunnsgruppe) i stedet for virkelige individer. Metoden omfatter også flere teknikker som stimulerer til interaksjon i det ytre miljøet, blant annet analyser av produkter som oppbevares i egen husholdning/kjøkken, og hvor ofte de kjøpes og brukes, besøk i dagligvarebutikker for å dobbeltsjekke det aktuelle tilbudet i en gitt produktkategori, samt intensive diskusjoner med andre medskapere og venner.

Når det gjelder deltakende studier, har det ikke blitt forsket mye på erfaringene etter deltakelsen og de videre konsekvensene for privatlivet, først og fremst på grunn av begrensningene i forskningsdesignet: behovet for å gå tilbake til deltakerne etter en gitt tidsperiode for å samle inn observasjoner eller selvrapporterte endringer. Samskaping i form av living labs fremstår som en svært relevant kontekst for å kartlegge de livsforandrende konsekvensene, fordi deltakelsen er intensiv, strekker seg over flere dager og gir konkrete, nye resultater.

Metoder:

Studien analyserte erfaringene til deltakerne i 14 Labs-prosesser med 42 forbrukerteam i 14 land, basert på deltakende prosesser som ble gjennomført i 14 europeiske land i 2019-2020. I 2021 ble eldre voksne som hadde deltatt i Labs organisert 2-12 måneder tidligere, invitert til å delta i fokusgruppeintervjuer. Dette ble supplert med individuelle intervjuer med 42 tilretteleggere av laboratoriene og 12 individuelle intervjuer med eldre voksne som deltok i laboratoriene, med sikte på å utforske disse innsiktene ytterligere. Det omfattende kvalitative materialet ble tatt opp, transkribert, oversatt og kodet gjennom aksial og in vivo-koding.

Funn:

Opplevelsen av deltakelse resulterer i at deltakerne opplever empowerment, noe som kan tolkes gjennom en tredelt konstruksjon av kognitiv, affektiv og konativ empowerment (Harrison & Waite, 2015; Hilgard, 1980):

- kognitiv empowerment: læring, tilegnelse av ny kunnskap, selvinnsikt og økt forståelse som konsekvenser av deltakelse,
- affektiv empowerment: emosjonelle resultater og holdninger til produkter eller selskaper, men også styrket selvtillit hos deltakerne (økt tro på egne evner og kreativt potensial),
- konativ empowerment: resulterer i proaktiv, målrettet og målbevisst handling (å bli bemyndiget til å handle på nye eller bedre måter) (Warde, 2014), kombinert med individuell handlefrihet og autonomi i den kreative prosessen.

Den konative myndiggjøringen omfatter ulike konsekvenser for hverdagslivet, som kan oppsummeres i tre hovedretninger for endring:

- 1) "Jeg har en stemme som ekspert i saker som angår mitt eget liv" - med resultater etter deltakelsen som inkluderer: økt interesse for produkt ingredienser, best før-datoer, etiketter eller emballasje, mer oppmerksomme innkjøp, endringer i planlegging av mat, valg av butikker eller merker
- 2) "Jeg er en sunnere forbruker" - endringer i planlegging eller sammensetning av måltider (hyppighet og tidspunkt for måltider, eliminering eller økt forbruk av spesifikke produkter), økt mangfold av matvarer, bruk av nye oppskrifter og næringsrike produkter (interessant nok stemte ikke alltid deltakernes synspunkter overens med de allment aksepterte ernæringsstandardene, ettersom noen deltakere hadde fått økt tillit til sin egen ekspertise opparbeidet i Labs-prosessen og handlet deretter, men kunnskapen deres var ikke nødvendigvis verifiserbar).
- 3) "Jeg lever et bedre liv" - opplevelsen av teamarbeid og kreative oppgaver fikk noen av deltakerne til å revurdere sine daglige vaner, og motiverte dem til å feire måltidene og ta hensyn til matens estetikk, eller til å betrakte måltidene som en praksis der man "gir seg selv gaver".

Bibliografi:

Harrison, T. & Waite, K. (2015) Samproduksjonens innvirkning på forbrukernes oppfatning av empowerment. *The Service Industries Journal*, 35(10), s. 502-520.

Hilgard, E.R. (1980) Sinnets trilogi: Kognisjon, affeksjon og konasjon. *Journal of the History of the Behavioral Sciences*, 16(2), 107-117.

Klincewicz, K., Dębska, K., Król, K., Skupiński, M. & Zatorska, M. (2024a) utfordringer og muligheter for samskaping av nye produkter med eldre forbrukere. I: A. Urbaniak, A. Wanka (red.), *Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research* (s. 158-171), Routledge.

Klincewicz, K., Jacobsen, L., Dębska, K., Gazdecki, M., Goryńska-Goldmann, E., Król, K., Lähteenmäki, L., Wielicka-Regulska, A. & Zatorska, M. (2024b) Evolution of motivation in co-creation: Rekruttere, beholde og fullføre i et prosjekt om samskaping av nye matprodukter, *Creativity and Innovation Management*, 1-26.

Warde, A. (2014) Etter smak: Kultur, forbruk og teorier om praksis. *Journal of Consumer Culture*, 14(3), 279-303.

Arlind Reuter, PhD Lunds universitet, Sverige

Bærekraftige deltakende tilnærminger i aldersforskning: Later Life Audio and Radio Cooperative

At lokalsamfunn skal blomstre, er et sentralt mål i deltakende aksjonsforskning (Kendon et al., 2007). Derfor er det viktig å ta hensyn til bærekraften i deltakende aksjonsforskning utover selve forskningsprosjektet for å oppnå langsiktig effekt og samskape varige endringer i

lokalsamfunnene. I denne presentasjonen, som var en del av symposiet til arbeidsgruppen for teknologi og innovasjon, ble Later Life Audio and Radio Cooperative brukt som eksempel for å demonstrere hvordan en deltakende metodikk bidro til at et lokalsamfunn fikk eierskap til deltakende forskning (Reuter & Scharf, 2023).

Hovedmålet med dette forskningsprosjektet var å utforske hvordan eldre voksnes samfunnsdeltakelse kan støttes ved å skape digitalt lydinnhold. Til tross for at stadig flere eldre engasjerer seg aktivt på nettet, er det fortsatt en tendens til at eldre voksne blir oversett som aktive innholdsskapere (Waycott et al., 2013). Selv i utviklingen av nye sosiale medier prioriteres ofte tilgjengelighetsfunksjoner slik at eldre brukere kan se innhold produsert av andre, i stedet for å skape og dele egne produksjoner (Waycott et al., 2013). Mangelen på eldre menneskers stemmer i digitale rom forsterkes ofte av måten eldre voksne ofte blir feilrepresentert på i mainstream mediediskurs (Ayalon et al., 2021). Aldersdiskriminering, eller diskriminering av mennesker basert på kronologisk alder, har blitt et etablert trekk ved digitale plattformer, som kan omfatte design eller algoritmiske mekanismer som strategisk nedprioriterer, ignorerer eller ekskluderer eldre mennesker (Rosales & Fernández-Ardèvol, 2020).

Metoder

Ved hjelp av deltakende aksjonsforskning har vi i løpet av fire år samarbeidet med eldre voksne i Storbritannia som lager sine egne radioprogrammer. I presentasjonen ble det spesielt lagt vekt på opprettelsen av en radiofestival som en unik og oppslukende metode som ga eldre radioskapere i Storbritannia en plattform for å komme i kontakt med hverandre. Deltakerne på radiofestivalen var eldre lyd- og radioskapere, aldersinkluderende radiostasjoner, organisasjoner i tredje sektor som arbeider med aldrings spørsmål, og forskere fra nærradio- og aldringsfeltet. Radiofestivalen representerer en form for metodisk bricolage, der data ble samlet inn på organiske måter for å skape et datasett som gir en dypere forståelse av eldre innholdsskaperes erfaringer. Et grunnleggende mål med metodologisk bricolage er å søke forståelse i stedet for å kreve bredt generaliserbare data (Holstein & Minkler, 2007). Ved å benytte kontekstualiserte metoder og ta metodiske risikoer som en del av denne tilnærmingen kan man bidra til sosial endring (Holstein & Minkler, 2007), noe som var et integrert mål for Radiofestivalen. I løpet av de to dagene festivalen varte, deltok vi i en rekke aktiviteter, blant annet direktesendinger som bidro til utvikling av ferdigheter, diskusjoner for å forstå hvor viktig det er å skape innhold for å lykkes med samfunnsdeltakelse, og kreative verksteder som gjorde det mulig for oss å utvikle nye strategier. Gjennom workshopene og diskusjonene ga deltakerne uttrykk for en ambisjon om å knytte seg sammen mer permanent og skape et nettverk av eldre innholdsskapere og aldersinkluderende radiostasjoner i hele Storbritannia, med mål om å utfordre aldersdiskriminerende narrativer i mainstream-mediene ved å tilby samtalebasert innhold laget av eldre voksne.

Ideen om å danne et langvarig nettverk ble videreutviklet i løpet av det påfølgende året. I fellesskap arbeidet deltakerne med å etablere Later Life Audio and Radio Cooperative (laterlifeaudio.org) basert på en kooperativ styringsstruktur. Kooperativets mål er å

-Fremme positive synspunkter og utfordre negative syn på alder og aldring ved å tilby samtalebasert lyd- og radioinnhold laget av ulike grupper av eldre voksne.

-Styrke synligheten av innhold skapt av eldre voksne i mediene og oppmuntre til utvidelse av radioprogrammer som omhandler aldring og forholdet mellom generasjonene.

-Engasjer eldre voksne i kringkasting, legg til rette for utvikling av ferdigheter og bygg fellesskap ved å legge til rette for diskusjon om et bredt spekter av temaer.

Alt i alt førte det å samle eldre innholdsskapere på radiofestivalen til et større og mer bærekraftig fellesskap i form av en kooperativ organisasjon. Reisen mot et kooperativ var preget av en rekke deltakende aksjonsforskningscykluser, som begynte med en radiofestival for eldre voksne og førte til en organisasjonsform som er i stand til å arbeide for å styrke eldre voksnes digitale medborgerskap i kringkasting. Prosjektet representerer en innovativ tilnærming, der aksjonsforskerens rolle var å legge til rette for å skape et fellesskap, som nå drives av de eldre selv. Ved å legge vekt på å fremme fellesskap gjennom deltakende aksjonsforskning på teknologi kan man bidra til at forskningsprosjektene blir bærekraftige også etter at finansieringsperioden er over.

Bibliografi

Ayalon, L., Chasteen, A., Diehl, M., Levy, B., Neupert, S.D., Rothermund, K., Tesch-Römer, C. & Wahl, H.W. (2021) Aging in Times of the COVID-19 Pandemic: Å unngå alderisme og fremme solidaritet mellom generasjonene. Tidsskriftet for gerontologi: Series B. 76 (2), 1-4.

Holstein, M.B. & Minkler, M. (2007) Kritisk gerontologi: Refleksjoner for det 21. århundre. Kritiske perspektiver på aldrende samfunn. 13-26.

Kindon, S., Pain, R. & Kesby, M. (2007) Participatory action research approaches and methods: Connecting people, participation and place. Vol. 22. Routledge.

Reuter, A. & Scharf, T. (2023) "The Later Life Audio and Radio Cooperative: Creating sustainable communities from participatory action research", i Anna Urbaniak & Anna Wanka (red.) Routledge International Handbook of Participatory Approaches in Ageing Research. [Online]. s. 262-272.

Rosales, A. & Fernández-Ardèvol, M. (2020) Alderisme i en tid med digitale plattformer. Konvergens: The International Journal of Research into New Media Technologies. 26 (5-6), 1074-1087.

Waycott, J., Vetere, F., Pedell, S., Kulik, L., Ozanne, E., Gruner, A. & Downs, J. (2013) Older adults as digital content producers. Proceedings of the SIGCHI Conference on Human Factors in Computing Systems - CHI '13. 39-48.

Alexander Bajwa Kucharski, M.A. Institutt for arbeid og teknologi,
Tyskland

Deltakende design i geronteknologi: Hovedfunn og refleksjoner fra en systemisk litteraturgjennomgang

Bakgrunn

Det har lenge vært forsket på teknologi eller digitale tjenester som kan støtte eldre voksne og aldringsprosesser (f.eks. Gutman/Sixsmith, 2013). Samtidig har det blitt erkjent at de fleste teknologiene som er utviklet for slike formål, ikke har vært vellykkede i eldre voksnes livsverden, ettersom de bare har fått "begrenset utbredelse [og] høy grad av oppgivelse" (Greenhalgh et al., 2016:2). Forklaringene på dette funnet er mange. Flere studier konkluderer imidlertid med at det er mangel på bevissthet om og/eller interesse for disse teknologiene blant eldre, noe som i sin tur kan føre til manglende aksept og bruk (Lee/Coughlin, 2015). For å få bukt med manglende aksept og manglende bruk ble det derfor hevdet at utstyr må fokusere mer på eldre brukeres egenskaper, behov og preferanser (Künemund, 2015). Deltakende tilnærminger, som involverer eldre brukere i utviklingsprosessen av teknologi, har blitt sett på som en lovende måte å oppnå dette på. I denne sammenhengen har deltakende design (PD), som ideelt sett involverer potensielle brukere som "eksperter på sin egen livsverden" (Beimborn et al., 2016) i designpraksis sammen med designere og forskere som fullverdige partnere gjennom hele innovasjonsprosessen (Spinuzzi, 2005), vunnet popularitet. Kritikerne hevdet likevel at gjennomføringen av PD-tilnærminger med eldre voksne ikke har blitt gjort på riktig måte (Östlund et al., 2015; Beimborn et al., 2016). For å se hvordan PD implementeres og organiseres i praksis, gjennomførte foredragsholderen og hans kollega en litteraturgjennomgang, som ble publisert i 2018 (Merkel/Kucharski, 2018). Hovedformålet med dette konferansebidraget var å presentere kritiske nøkkelfunn fra denne gjennomgangen og knytte den til nyere arbeid og fremtidig arbeid i PAAR-netts arbeidsgrupper.

Metoder

Den systematiske litteraturgjennomgangen dekket flere databaser (APA Search, Gerolit, PubMed og Web of Science). Søkestrategien var basert på tre elementer: (1) deltakende metoder og tilnærminger med (2) eldre personer med sikte på å utvikle (3) teknologisk utstyr, programvare og hard-ware for eldre voksne.

Resultater

Søkestrategien avdekket totalt 557 publikasjoner. Vi gjennomgikk 65 fulltekstartikler, hvorav 26 ble inkludert i den endelige analysen. De gjennomgåtte publikasjonene kan kategoriseres i tre grupper, avhengig av teknologi: Studier som (1) bruker allerede eksisterende teknologi med sikte på å finne nye bruksmåter, (2) tar sikte på å skape nye enheter, og (3) tester og/eller modifiserer prototyper. Vi fant at PD brukes på ulike måter innenfor det tverrfaglige feltet gerontechnology. Tre funn kan oppsummeres som de mest kritiske i gjennomgangen. De fleste

studiene integrerte (fremtidige) brukere bare i enkelte faser av innovasjonsprosessen (f.eks. idégenerering i tidlig designarbeid eller brukertilbakemeldinger i (prototyp-)testing) i kvalitative studier med små utvalg, ofte uten klart definerte utvalgsstrategier, og med bruk av enkeltmetoder fra mer "tradisjonell forskning" (f.eks. intervjuer, fokusgrupper, workshops). I tillegg rapporterte ingen av studiene om en evaluering av prosessen, det vil si at de ga bevis for høyere aksept av teknologi som følge av deltakende tilnærminger, og at de gjenspeilte de eldre deltakernes erfaringer med involvering og resultater. Til slutt fant vi at det stort sett ikke ble beskrevet hvorvidt eldre personer hadde rett til å aktivt påvirke viktige beslutninger eller ikke. På bakgrunn av disse funnene konkluderte vi med at det mangler omfattende strategier og at det er et generelt misforhold mellom de normative forutsetningene for deltakende tilnærminger og den praktiske implementeringen i designpraksiser for geronteknologi, ettersom de identifiserte forskningstilnærminger stort sett ikke var transparente når det gjaldt årsakene til de valgte studiedesignene. Vi anbefaler at forskere og designere stiller seg selv spørsmål om hvorfor deltakende tilnærminger bør inkluderes, hvem som er målgruppen, hvordan (fremtidige) brukere skal involveres, og når de skal involveres. Ved å reflektere over disse spørsmålene kan man unngå at PD blir brukt som et symbolsk virkemiddel, unngå skjeve utvalg og gi innsikt i eldre voksnes erfaringer samt resultatene av PD-prosesser og -metoder.

Refleksjoner og fremtidsutsikter

Den omtalte studien var et tidlig forsøk på å reflektere kritisk over forskning med eldre medskapere og forsøke å formulere kriterier for deltakende tilnærminger i utformingen av teknologi. Siden den gang har det blitt gjort flere forsøk på å fokusere på ulike aspekter og foreslå mer detaljerte kriterier for deltakende tilnærminger (f.eks. Fischer et al., 2020; Grigorovich et al., 2022). Ettersom deltakende tilnærminger er et omstridt felt i flere fagdisipliner og brukes til ulike formål innen aldring og teknologi, er det likevel behov for å syntetisere kunnskap og formulere et rammeverk for teknologi- og innovasjonsforskning med eldre medskapere.

Bibliografi

Gutman, G. M., & Sixsmith, A. J. (2013). *Teknologier for aktiv aldring. Internasjonale perspektiver på aldring (Vol 9)*. New York: Springer.

Greenhalgh, T., Shaw, S., Wherton, J., Hughes, G., Lynch, J., A'Court, C., Stones, R. (2016). SCALS: En fjerdegenerasjonsstudie av assistert bo-teknologi i sin organisatoriske, sosiale, politiske og politiske kontekst. *BMJ Open*, 6, e010208. doi:10.1136/bmjopen-2015-010208

Künemund, H. (2015). Chancen und Herausforderungen assistiver Technik: Nutzerbedarfe und Technikakzeptanz im Alter [Muligheter og utfordringer med hjelpemiddelteknologi: Brukerbehov og teknologiaksept i alderdommen]. *Zeitschrift für Technikfolgenabschätzung in Theorie und Praxis*, 24, 28-35.

Lee, C., & Coughlin, J. F. (2015). Perspektiv: Eldre voksnes bruk av teknologi: En integrert tilnærming for å identifisere determinanter og barrierer. *Journal of Product Innovation Management*, 32, 747-759. doi:10.1111/jpim.12176

Beimborn, M., Kadi, S., Köberer, N., Mühleck, M., & Spindler, M. (2016). Fokus på mennesket: Tverrfaglige refleksjoner om aldring og teknologi. I E. Domínguez-Rué & L. Nierling (red.), *Vitenskapsstudier: Vol. 9. Aldring og teknologi: Perspektiver fra samfunnsvitenskapene* (s. 311-333). Bielefeld: Transcript.

Spinuzzi, C. (2005). Metodikken for deltakende design. *Teknisk kommunikasjon*, 52, 163-174.

Östlund, B., Olander, E., Jonsson, O., & Frennert, S. (2015). STS-inspirert design for å møte utfordringene ved moderne aldring. Velferdsteknologi som et verktøy for å fremme brukerdrevne innovasjoner eller en annen måte å holde eldre brukere som gisler? *Technological Forecasting and Social Change*, 93, 82-90. doi:10.1016/j.tech-fore.2014.04.012

Merkel, S. & Kucharski, A. (2018): Deltakende design innen geronteknologi: En systematisk litteraturgjennomgang. *The Gerontologist*, 59,1, e16-e25. doi:10.1093/geront/gny034.

Fischer, B., Peine, A. & Östlund, B. (2020): Betydningen av brukerinvolvering: En systematisk gjennomgang av involvering av eldre brukere i teknologidesign. *The Gerontologist*, 60,7, e513-e523. doi: 10.1093/geront/gnz163.

Grigorovich, A., Kontos, P., Jenkins, A. & Kirkland, S. (2022): På vei mot løftet om deltakende engasjement av eldre voksne i geronteknologi. *The Gerontologist*, 62,3, 324-331. doi: 10.1093/geront/gnab026.

Arbeidsgruppe 4

WG 4

Synthesis and Quality
Criteria

Arbeidsgruppe 4 har som mål å opprettholde etiske standarder og sikre meningsfull deltakelse av vanskeligstilte, sårbare eller marginaliserte eldre voksne i forskning og politiske beslutningsprosesser. WG4 utarbeider etiske retningslinjer og kvalitetskriterier som fremmer inkluderende og meningsfull deltakelse av eldre voksne i forskning og politikktutforming. Carlo Fabian og Annette Bielfield leder denne gruppen og organiserte WG4-sesjonen i Kraków. Under denne sesjonen holdt følgende foredragsholdere sine presentasjoner: Sandra Staudacher og John Andersen.

Sandra Staudacher, PhD, MA, Institut für Pflegewissenschaft, Basel, Sveits

Noen refleksjoner om hvordan eldre voksne i dag er involvert i deltakende forskning

Hovedmålsetting med forskningen: Det første målet med dette bidraget er å reflektere over i hvilken grad eldre voksne er involvert i deltakende forskning, og hva slags grunnleggende forutsetninger vi må være oppmerksomme på for at eldre mennesker faktisk skal kunne ha innflytelse. Dette leder til det andre målet, som er å analysere hva slags metodisk tilnærming som kan støtte deltakende forskning med eldre mennesker.

Metoder

Refleksjonene er basert på en ustrukturert litteraturgjennomgang som leder til en narrativ gjennomgang, noe som gjør det mulig å samle inn relevant informasjon om deltakende forskning "som gir både kontekst og substans til forfatterens overordnede argument" (Kastner et al., 2012, s. 4). Litteraturgjennomgangen og refleksjonene illustreres med eksempler fra det sveitsiske forskningsprosjektet "Who has a say in nursing homes? An Ethnography on PartICipation of people living in long-term rEsidentiaL caRE (EPICENTRE)".

Resultater

Ifølge FNs veikart for COVID-19 Recovers er det et kunnskapshull når det gjelder utforming og effektivitet av mekanismer som fremmer meningsfull deltakelse av marginaliserte befolkningsgrupper i beslutningsprosesser (FN, 2020). For å kunne analysere i hvilken grad

eldre voksne er involvert i deltakende forskning, må vi bedre forstå hva deltakelse betyr. Deltakelse har et stort spekter av betydninger. Jeg argumenterer for at vi må ta i bruk begreper for deltakelse. Vi kan skille mellom to hovedretninger av deltakelse, som "å ta del", i betydningen å være til stede, og som "å ha en rolle", som innebærer at deltakerne får mulighet til å ha faktisk innflytelse (Simovska & Jensen, 2009). Dette går lenger enn "deltakelse gjennom substitusjon", der folk bare blir representert av andre (Shivji, 2004). Allerede i 1969 publiserte Arnstein sin idé om en stige med tre idealtyper for deltakelse, nemlig: borgermakt, symbolsk deltakelse og ikke-deltakelse. Borgermakt på toppen av stigen omfatter borgerkontroll, delegert makt og partnerskap. I midten av stigen finner vi symbolsk medvirkning, som omfatter konsultasjon, informasjon og plassering. Konsultasjon brukes i stor utstrekning som et middel til å legitimere allerede fattede beslutninger, med et minimum av deltakelse bare for å gi prosessen moralsk autoritet. Nederst finner vi ikke-deltakelse, der terapi og manipulasjon er plassert (Arnstein, 1969). Denne stigen er fortsatt kjernen i nyere rammeverk for medvirkning (Cornwall, 2008; Morgan & Lifshay, 2012; Popay et al., 1998; Rowe & Frewer, 2005). I litteraturen er det imidlertid relativt lite oppmerksomhet rundt den strukturelle konteksten, som sosiokulturelle, politiske, juridiske eller økonomiske aspekter, når man analyserer individers eller gruppers deltakelse i samfunnet, noe jeg mener må tas med i betraktningen for å forstå deltakelse som en del av et større system. Det er avgjørende å forstå den strukturelle konteksten eldre mennesker befinner seg i, ettersom det å omsette en stemme til innflytelse krever mer enn bare effektive måter å fange opp det folk ønsker å si; det innebærer innsats "ovenfra" og "nedenfra" (Gaventa og Robinson, 1998).

Med disse ulike nyansene av deltakelse i bakhodet, foreslår jeg at vi stiller følgende nøkkelspørsmål for å analysere i hvilken grad eldre voksne er involvert i forskning: For det første, hva er den sosiale, økonomiske, politiske eller kulturelle konteksten som former eldre menneskers deltakelse? For det andre, hvor meningsfull er deres deltakelse, og hvorfor deltar de? For det tredje, i hvilke(t) stadium(er) av forskningen og på hvilken måte deltar de? Og for det fjerde, hvem deltar, og er det en mangfoldig og rettferdig inkludering av marginaliserte grupper?

Når jeg analyserer hvilken metodisk tilnærming som kan støtte deltakende forskning med eldre mennesker, konkluderer jeg med at deltakende forskning, som virkelig tar sikte på å ta opp spørsmål som eldre mennesker reiser, for det første trenger et langsiktig forskningsperspektiv, som gjør det mulig å ta opp spørsmål som målgruppen har tatt opp i tidligere forskning. For det andre trenger deltakende forskning en adaptiv forskningstilnærming og dermed en forskningsplan som gir rom for å tilpasse seg fleksibelt til nye retninger som kommer opp gjennom forskningsdeltakerne. Dette innebærer at man må starte tematisk bredt nok til å kunne fokusere målrettet senere i forskningsprosessen. For det tredje må den metodiske tilnærmingen ta hensyn til mangfold (f.eks. ulike helseproblemer, funksjonsnedsettelse, kjønn, sosioøkonomisk bakgrunn, migrasjonsbakgrunn osv.) og interseksjonelle aspekter (f.eks. blind, eldre kvinne, snakker ikke det lokale språket) for å sikre likeverdighet mellom ulike eldre voksne. Rettferdighet er "fraværet av urettferdige,

unngåelige eller utbedringsbare forskjeller mellom grupper av mennesker, enten disse gruppene er definert sosialt, økonomisk, demografisk eller geografisk, eller ut fra andre dimensjoner av ulikhet" (World Health Organization, 2022). For det fjerde bør vi som forskere sikre og fremme deltakelse fra eldre voksne og/eller deres representasjon gjennom deltakelse fra deres nærmeste, men samtidig være oppmerksomme på interessene til alle involverte personer/grupper. For det femte må den metodiske tilnærmingen ta hensyn til samfunnsnivået og spørre hvilke diskurser som finnes, og hvilke juridiske, øko-nomiske, politiske og kulturelle aspekter som må tas i betraktning.

En lovende metodisk tilnærming, som gjør det mulig å fokusere på alle disse elementene, er etnografi (Silverman, 2017). Etnografi, som stammer fra sosialantropologien, refererer både til metodene for deltakende observasjon og til produktet av den etnografiske studien, den skriftlige rapporten. Siden slutten av 1980-tallet har antropologer som gjennomfører etnografier, ført en debatt om ("krisen i") representasjon, medforskning osv. En dyptgående observasjonsstudie (etnografisk studie) har som mål å produsere en rapport om en sosial setting som yter rettferdighet til deltakernes perspektiver. En empatisk og detaljert beskrivelse, selv om den er interessant i seg selv, er ikke nok; "insider"-beskrivelsen må også være en teoretisk beskrivelse (thick description). Insiderperspektivet må kombineres med et utenfraperspektiv, som gir en analytisk tilnærming til det sosiale livet. Gjennom den kontinuerlige empatiske interaksjonen mellom de eldre og "feltet" med forskerne, bør folk kunne påvirke forskningen.

Avslutningsvis illustrerer de presenterte refleksjonene det grunnleggende behovet for en avklaring av hva slags type og kvalitet på eldre voksnes deltakelse vi (vanligvis implisitt) forstår med deltakende forskningstilnærminger, og hvilke implikasjoner dette har for hvordan vi bør gripe det an metodologisk.

Bibliografi

Arnstein, S. R. (1969, 1969/07/01). A Ladder Of Citizen Participation. *Journal of the American Institute of Planners*, 35(4), 216-224. <https://doi.org/10.1080/01944366908977225>

Cornwall, A. (2008, 2008). Unpacking 'Participation': modeller, betydninger og praksis. *Community Development Journal*, 43(3), 269-283.

Kastner, M., Tricco, A. C., Soobiah, C., Lillie, E., Perrier, L., Horsley, T., Welch, V., Cogo, E., Antony, J., & Straus, S. E. (2012). Hva er den mest hensiktsmessige metoden for kunnskapsoppsummering i en kunnskapsoversikt? Protokoll for en scoping review. *BMC Medical Research Methodology*, 12(114). <https://doi.org/https://doi.org/10.1186/1471-2288-12-114>

Morgan, M., & Lifshay, J. (2012). En stige for samfunnsdeltakelse i folkehelsen. I M. Minkler (Red.), *Community Organizing and Community Building for Health and Welfare* (3. utgave ed., s. 437-439). Rutgers University Press.

Popay, J., Williams, G., Thomas, C., & Gatrell, T. (1998, 1998/09/01). Teoretisering av ulikheter i helse: The Place of Lay Knowledge [<https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>]. *Sociology of Health & Illness*, 20(5), 619-644. <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1467-9566.00122>

Rowe, G., & Frewer, L. J. (2005, 2005/04/01). En typologi over mekanismer for offentlig engasjement. *Science, Technology, & Human Values*, 30(2), 251-290. <https://doi.org/https://doi.org/10.1177/0162243904271724>

Shivji, I. (2004, 2004/08//). Refleksjoner om frivillige organisasjoner i Tanzania: hva vi er, hva vi ikke er, og hva vi burde være. *Development in Practice*, 14, 689-695. <https://doi.org/10.1080/0961452042000239832>

Silverman, David. 2017. Å gjøre kvalitativ forskning. Femte utgave. ed. London Thousand Oaks, California: SAGE Publications Ltd.

De forente nasjoner. (2020). FNs veikart for forskning for COVID-19 Recovery - Leveraging the Power of Science for a More Equitable, Resilient and Sustainable Future.

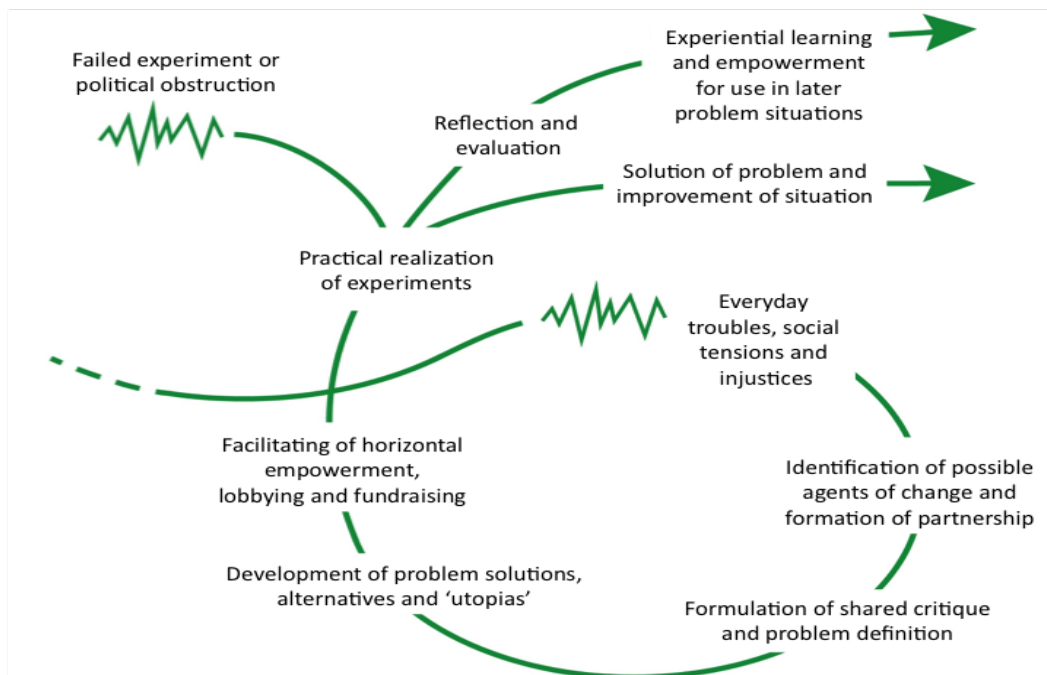
Verdens helseorganisasjon, W. (2022). Health Equity. https://www.who.int/health-topics/health-equity#tab=tab_2

John Andersen, Institutt for mennesker og teknologi. Roskilde Universitet, Danmark.

Løftet om deltakende aksjonsforskning (PAR)

Aksjonsforskere ser på seg selv som 1. samprodusenter av kunnskap med sosiale aktører som arbeider for sosial rettferdighet og myndiggjøring av innbyggerne basert på en felles forpliktelse til demokratisk endring) 2. Aksjonsforskning understreker sammenhengen mellom å forstå og å forandre/transformere verden. 3. Partikulær kunnskap blir dermed et produkt av en prosess der aktører kommer sammen for å dele erfaringer gjennom en dynamisk prosess med handling, refleksjon og kollektiv undersøkelse - samtidig som de produserer ny kunnskap (Brydon-Miller, 2014).

Aksjonsforskning kan ses på som tilrettelegging av eksperimentelle læringsprosesser (i John Deweys fotspor), slik Martin Frandsen, Roskilde Universitet, har oppsummert det på en glimrende måte:

Kilde: Frandsen og Andersen, 2019

På Roskilde Universitet arbeidet vi med aksjonsforskning på sykehjem med det formål å endre en negativ spiral av økende umenneskelighet i eldreomsorgen, og å utvikle praktiske og kollektive visjonære alternativer for å forbedre de sosiale relasjonene for både beboere og ansatte. Bakgrunnen var en negativ diskurs i offentlige medier om omsorgssvikt i eldreomsorgen. Skandaler ble rapportert i mediene. Ansatte ble beskyldt for inkompetanse og umenneskelig omsorgspraksis.

De generelle erfaringene fra aksjonsforskning og deltakende tilnæringer, særlig aksjonsforskning i sykepleie, kan oppsummeres som følger

Det første steget er å "kollektivisere" og dokumentere frustrasjonen og kritikken av den eksisterende situasjonen, og å legge til rette for et skifte fra individuell og kollektiv umyndiggjøring til kollektiv myndiggjøring/kollektiv handling for endring.

Det andre trinnet er å formulere og utvikle konkrete visjoner for alternativer - f.eks. sosial kvalitet i eldreomsorgen, for å styrke de eldres stemme i politiske og administrative beslutningsprosesser og i forvaltningen.

Det tredje trinnet er å forhandle om og gjennomføre konkrete endringer i en pågående kollektiv lærings- og samskapingsprosess i daglig praksis, institusjonelle rammer osv.

Utfordringene og dilemmaene kan være å holde fokus på integreringen av både de ansattes og beboernes behov, og å styrke beboerne ved å involvere dem gjennom hele deltakende prosjekter. En annen utfordring i deltakende forskning kan være rollen som talsmann overfor beslutningstakere, allmennheten osv.

Bibliografi

Andersen Andersen, J., & Bilfeldt, A. (2013). Sosial innovasjon i offentlig eldreomsorg: aksjonsforskningens rolle. I F. Moulaert, D. MacCallum, A. Mehmood og A. Hamdouch (red.): The International Handbook on Social Innovation: Collective Action, Social Learning and Transdisciplinary Research. Edward Elgar Publishing.

Andersen, J., & Siim, B. (2004). Inkluderingspolitikk og empowerment - kjønn, klasse og medborgerskap. Palgrave

Andersen, J. og Bilfeldt, A. (2016), "Aksjonsforskning i sykehjem", Action Research, Vol. 14 No. 1, pp. 19-35, DOI: 10.1177/1476750315569082, Sage

Andersen, J. et.al (2021), "How can urban design and architecture support spatial inclusion for nursing home residents?", i Walsh et.al Social Exclusion in Later Life - Interdisciplinary and Policy Perspectives

Brydon-Miller, M et.al (2014) The Sage Encyclopedia of Action Research, Sage, London, Storbritannia.

Brydon-Miller, M., Greenwood, D. og Maguire, P. (2003), "Why action research?", Action Research, vol. 1, s. 9-28.

Brydon-Miller og Ortiz Aragón (2018): Aksjonsforskerens 500 hatter.

I Bilfeldt og Andersen et al. Den ufærdige fremtid - Aktionsforskningens potentialer og utfordringer .open access: <https://vbn.aau.dk/da/publications/den-uf%C3%A6rdige-fremtid-aktionsforskningens-potentialer-og-udfordrin>

Frandsen, Martin Severin og Andersen, John (2019): Aksjonsforskning i planleggingsutdanningen - Erfaringer fra problemorientert prosjektarbeid ved Roskilde Universitet . I, M. & Jørgen Bloch-Poulsen, J. (red.). Open Access. Aalborg Universitetsforlag. Journal of Problem Based Learning in Higher Education, spesialnummer om PBL for bærekraft og bærekraftige byer. DOI: <https://doi.org/10.5278/ojs.jpblhe.v7i1.2656>